

PENGEVIRKE

Tidsskrift for ny bankkultur – Utgis av Cultura Bank

nr. 3 · 2014

Tema:

Miljøvennlig hverdag

Å gjøre noe selv

Av Jannike Østervold

Jeg vil gjerne gjøre ting selv – reparere ting som går i stykker og sy om klær som ikke passer. Viljen er til stede, men ofte strekker ikke tiden til i forhold til ambisjonene, og resultatet kan bli at bunken med klær som skal repareres blir faretruende stor og koppen som skulle limes blir stående så lenge at hanken blir borte. Jeg skulle gjerne bodd i nærheten av det

danske reparasjonsverkstedet, som Karl Johnsen skriver om. Heldigvis er det nå kommet en gjenbruksstasjon i nærheten av der jeg bor, som kan ta imot både ting som kan brukes av andre og ting som går til materialgjenvinning.

Men jeg tar vare på mye som kanskje kan komme til nytte – knapper, garnrester og stoffbiter. For du vet aldri hva du får bruk for, eller når. Jeg skulle nylig i et bryllup, og like før oppdaget jeg at selskapskjolen hadde mistet den ene skulderstroppen. Innerst i en skuff i en pose med arvet brodergarn fant jeg heldigvis en rest i akkurat samme farge som kjolen. Jeg tvinnet en snor av garnet og laget nye skulderstropper – kjolen var reddet.

Som Veronika Glitch sier i artikkelen om yndlingsplagg er vi villige til å gjøre en innsats for å ta vare på yndlingsklærne våre, så vi kan fortsette å bruke dem til de er helt utslitt.

I dette nummeret av Pengevirke får vi blant annet vite vi at kaffeegrut er en nyttig ressurs og at østerssopp kan brukes til å rense opp oljesøl. Arne Øgaard og Ineke Zaat forteller på hver sin måte om gleden ved å lage noe selv, og vi har en fyldig artikkel om permakultur, som inspirasjon til en mer miljøvennlig livsstil i hverdagen. Om vi ikke alltid klarer å gjøre alt selv, så kan vi i hvert fall handle miljøvennlige produkter og kortreist mat.

Vi må tro at det nytter å gjøre noe selv, at de mange små positive handlingene gir håp for fremtiden!

Men for å redusere søppelbergene så det monner må produsentene også komme på banen og lage kvalitetsprodukter som holder. Som både Lars Pehrson og Knud Anker Iversen er inne på ville en overgang til at vi i større grad leier ytelser istedenfor å eie utstyr gi produsentene incitament til å lage ting som varer og kan repareres. Kvalitet er miljøvennlig!

Cultura Bank driver sin virksomhet etter prinsippene for 'social banking'. Det innebærer for det første at utlånsformålene vurderes etter etiske kriterier og for det andre transparens – det vil si at innskyterne får vite hva pengene lånes ut til. Cultura Bank arbeider for at etikk og moral skal innarbeides i det økonomiske liv gjennom et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet, hvor man ikke ensidig fokuserer på egen nytte.

Cultura finansierer blant annet prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge. Cultura Bank har en balanse på ca. 640 millioner kroner. Det er 15 medarbeidere på kontoret i Oslo. Banken har kunder over hele landet. Cultura Bank er medlem av Global Alliance for Banking on Values.

Cultura Sparebank, Postboks 6800, St. Olavs plass,
N-0130 Oslo, Tlf. +47 22 99 51 99,
cultura@cultura.no, www.cultura.no

Abonnement på Pengevirke

Pengevirke finnes både på papir- og i elektronisk utgave. Bestill Pengevirke i elektronisk versjon på www.cultura.no/abonnement. For bestilling eller avbestilling av papirutgaven, send e-post til cultura@cultura.no.

Frivillig abonnementsavgift kan innbetales til konto 1254.00.00202.

Innhold

Permakultur i din miljøhverdag 4

Vi reparerer i protest 8

Ulønnsomt kan lønne seg 10

Smånytt 12

Samfunnsøkonomi er ressursforvaltning 14

Ikke kast kaffegruten! 16

Østerssopp til bruk i oljeopprensning i Amazonas 18

Å lage ting selv 20

Nytt fra Cultura 22

Velg bedre 25

Miljøagenter løser søppelmysterium 26

Heath Ceramics i San Francisco 27

Yndlingsplagg er bra for miljøet 28

Aktuelle bøker 31

Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar:
Otto Scharmer 32

Kommentar:
Planlegg – prioriter – gi bort 34

Permakultur i din miljøhverdag

Miljøbevegelsens holdningsskapende arbeid er i endring. Det fokuseres stadig mindre på å fortelle folk om alt de ikke bør gjøre. I stedet er hovedspørsmålet: „Hvordan kan du bidra?“ Permakultur gir noen av svarene.

Tekst: Thale Lindstad og Jørgen Rafn Foto: Spira Svendsen

Permakultur er en helhetlig planleggingsmetode som samarbeider med naturen for å oppnå bærekraft og lar deg gi og skape mer enn du tar. Metoden både benytter og bygger økosystemer, bevarer permanente livssykluser og fungerer i alle klimasoner. Menneskers omgivelser designes ved å ta i betraktning helhet, langsiktige konsekvenser og permanent ressursbruk. Betegnelsen permakultur leses gjerne som en forkortelse forkortelse for 'permanent agriculture', altså permanent jordbruk på norsk. Gå ikke i den vanlige fella å tro at permakultur bare er for bønder! Permakultur er dynamisk, alltid i utvikling og rommer i bredere forstand tanken om at hele samfunnskulturen må være bærekraftig. Mye av den seneste utviklingen har også skjedd på storbyers skyskraperpark, i bakgårder og vinduskarmer. Bedrifter med sans for god helse hos sine ansatte vender og vrir sine ressurser slik at det investeres i langsiktig helhet snarere enn kortsiktig utbytte. Asfaltflekker grønnes, tidligere prydbed fylles med spiselige vekster, og frukthager popper opp i bykjernene. Betegnelsen permakultur ble innført av Bill Mollison og David Holmgren på 1970-tallet, men har røtter langt tilbake i tiden. Mange av teknikkene er velkjente, men tilføres noe nytt ved å bli satt mer i system. Ofte ansees permakultur som en av flere postmoderne reaksjoner på det moderne, industrialiserte landbruket. Som en del av denne større bevegelsen finner vi også blant annet Fukuoka's Natural Farming og Rudolf Steiners biologisk-dynamiske jordbruk, som har visse paralleller til permakultur ved at de erkjenner flere av de ikke-bærekraftige aspektene ved det moderne landbruket og at de setter økologien mer sentralt. Mye av det Mollison og Holmgren satte i system var influert av blant andre systemteoretiker og økolog Howard T. Odum og Limits to Growth-forfatter Donella Meadows. Permakultur løftes i dag frem av en stadig mer kunnskapsrik bevegelse som har rukket å bli mainstream i Australia og vinner mer og mer oppmerksomhet i USA, Canada og mange europeiske land.

Står på flere ben

Permakulturentusiaster snakker ofte om å dyrke mat i polykultur. Det innebærer å dyrke flere forskjellige planter sammen, i stedet for å dyrke i monokultur, som vil si å dyrke én type planter over et større område. Polykultur gir større motstanddyktighet mot insektsangrep fordi angriperne ikke har like store, ensartete områder å boltre seg på og fordi polykultur sørger for tilstedeværelse av flere insekter som kan spise de uønskete insektene. Polykultur gjør det mulig å utnytte åkerplassen smartere og å dyrke planter som har gunstig påvirkning på hverandre. For eksempel kan samplanting av basilikum og tomater gi tomatene inntil 30 % mer vekst. Når ulike elementer settes sammen i synergiske konstellasjoner, skapes et syklisk system som maksimerer utbyttet og lager sterkere samarbeid. Polykultur handler om å ha flere ben å stå på og gir langt mer resistente avlinger.

Utvidet perspektiv

Permakultur handler i stor grad om å være oppmerksom på konsekvensene av det du foretar deg og hva som skjer rundt deg i forlengelsen av det du gjør. Hvordan du velger å forholde deg til din forbrukermakt, din velgermakt og din tilgang på jordens ressurser har større innflytelse enn det kan være

behagelig å tenke på. Når permakultur setter i gang tanker om sammenhengene mellom hverdagen og de større bildene av global ressursforvaltning, ser du positive muligheter åpenbare seg. Det gir deg større bevissthet om den helheten ditt liv er en del av. Bredere perspektiver og økt bevissthet kan påvirke både de store politiske beslutningene og de mindre, likevel like betydningsfulle hverdagsvalgene. De henger nemlig i hop.

Heldigvis skorter det ikke på oppfordringer til hvordan du kan justere hverdagen din til å bli litt mer i takt med naturen. Idealismen er i vekst, og du hører stadig oftere om gode miljøvalg du kan ta. Du hører om bievennlige blomster til hagen din, om miljøsertifiseringer, hjemmelaget vindusvask og hårvask, at bestemors nøysomhet atter er trendy, og om hvordan du best vasker platen din før du sender den tilbake i produksjonssystemet. Mange vegrer seg nok ennå for å la alvoret om naturødeleggelser og klimatruslene synke inn, men vi mangler heller ikke informasjon om farene eller mulige tiltak.

„Permakultur handler i stor grad om å være oppmerksom på konsekvensene av det du foretar deg og hva som skjer rundt deg i forlengelsen av det du gjør.“

Vellykket kurs ved Dælivannet

Vi i Bærum permakulturforening hører likevel mange tvile på om deres bidrag monner, de føler seg maktesløse, de er usikre på hvordan de best kan forholde seg til all den spredte kunnskapen som finnes, og de savner konkrete verktøy til å påvirke samfunnet i mer bærekraftig retning. Når du leser om undersøkelser som viser at 2/3 av klimagassutslippene kommer fra mektige, multinasjonale selskaper, er det lett å miste gløden for individuelle tiltak. Vi har hatt mange samtaler med både kunnskapsrike ungdommer og livskloke voksne som nå lengter etter å rette sin miljøbevissthet inn mot handling som gir enda større effekt. Hva hvis drømmen om å leve et liv der du gradvis beriker naturen mer enn du belaster den ikke er så langt unna? Vi bestemte oss for å arrangere et av de internasjonalt anerkjente grunnkursene i permakultur. Det ble stor suksess, sommer, sol, tropenetter, gitarspill, glimt i alle øyne, og stappfullt av livsbejaende læringsglede rundt den gamle skomakerhytta ved Dælivann i Bærum. Arrangørene Thale Lindstad og Spira Svendsen forteller med takknemlig glede at kurset blant annet ble sponset med overskuddsmat fra tre lokale Coop-butikker. Å nære deltakerne med mat som ellers ville komme til å bli kastet bidro sterkt til å gjøre kurset maksimalt bærekraftig. Samtidig hjalp det kurset til å gå med overskudd, som nå er godt plassert på konto i Cultura bank og vil bli øremerket til permakulturformål. Takk også til Fairtradebutikken og Sana Bona for sunt og godt energipåfyll gjennom alle dagene. Kurset hadde også flere frivillige med stort hjerte for permakultur som tryllet frem de nydeligste retter hver eneste dag. ▶

Gruppen samlet i gresset foran lærer Jan Bang: 'Samlingsstund i sommersonen'

PDC-kurset (Permaculture Design Certificate course) gir sertifisering som er gyldig over hele verden. Undervisningen gir grundig innføring i permakulturens prinsipper og dekker blant annet økosystemforståelse, jord og kompostsystemer, miljøvennlig teknologi, vann og vannrensesystemer, alternativ økonomi, økolandsbyer, husbygging og hagestell, fellesskapstenkning og urban økologi. Som en del av kurset lager deltakerne individuelle designoppgaver, hvor de tar for seg hva hver enkelt kan gjøre i sitt travle, nordiske liv. Det kan være å lage et design for en veranda med urter, blomster og grønnsaker, en plan for en hage eller parselhage, et vekstskiftesystem som revitaliserer jordsmonnet, et større design for et småbruk eller gårdsbruk eller andre design som påvirker våre økologiske fotavtrykk. Å delta på et av disse kursene gir en kvalitetssikret inngang til det store mangfoldet permakultur har å by på, samt ferdigheter til å bygge et liv fylt med gode premisser for miljøet, overskudd, velstand og masse glede. En mer fremtidsrettet og mer bærekraftig verden begynner med deg og hvordan du designer din hverdag, dine omgivelser og ditt liv!

Bærekraftsbegreps målsetning om å etterlate jorden i like god eller bedre stand som vi selv har fått nytte godt av kan fremstå utopisk hvis vi ikke samtidig tenker oss store endringer i livsstil og produksjonsomfang. Miljøutfordringene vi står overfor i dag medfører på mange måter at naturens verdi blir viktigere enn økonomiens – også fra et økonomisk perspektiv. Truende jorderosjon, avskoging, farlig forurensing, negative virkninger av sprøytemidler og en mengde andre miljøproblemer kan spores tilbake til industri og teknologi som drives med kortsiktige metoder. Derfor har det betydning at vi lærer oss å tenke annerledes når vi handler for fremtiden. Å ta et grunn-

kurs i PDC er en god begynnelse eller tilleggskompetanse til det du har med deg fra før.

Du kan starte enkelt

Kanskje du kan dyrke noe spiselig eller insektvennlig på balkongen eller i hagen? Kanskje finnes det en parsell eller kolonihage i nærheten? Etter all sannsynlighet finnes det andre i nabolaget som vil være med å dyrke, men som ikke vil gjøre det alene. Kanskje ønsker du et kort innføringskurs for å komme i gang? Mat som dyrkes lokalt kan produseres helt uten sprøytemidler og kunstgjødsel. Den bidrar ikke til utslippene forbundet med storproduksjon, lang transport og prosessering og behøver ikke masse emballasje til pakking. Samtidig kan det være både inspirerende og samlende for individer, familier eller nabolag å dyrke noe selv. Kanskje kan du kompostere mat- og hageavfall? Dersom du ikke har hage, kan du ha markkompost inne. Markkompost er enkelt og betyr rett og slett at en spesiell type mark bryter ned matavfallet ditt sammen med litt avispapir og dermed produserer en av de mest næringsrike kompostene vi vet om – perfekt for planter i potter, på balkong eller i hagen. Fordi den er luktfri når det gjøres riktig, kan den være akkurat hvor du vil – nylig hørte vi til og med om en dame som har den innerst i klesskapet sitt! Enkle gjør-det-selv-oppskrifter finnes på internett (google 'wormery' eller 'vermicompost'). Slik kan vi nyttiggjøre oss av næring som ellers ville blitt sendt ut av husstanden. Kanskje kan du resirkulere plast, metall, glass og papir eller undersøke muligheter for å redusere strømforbruket og samtidig spare penger? Ikke alle har tid, ønske, eller ressurser til å gjøre noe av dette hjemme. Da er det godt å huske at vi gjennom vår forbrukermakt bidrar konkret

To som bærer trillebår: 'Sterke sammen'

til hvordan våre naturressurser forvaltes. Du kan velge å kjøpe økologisk og/eller lokal mat, besøke bondens marked, kjøpe mat direkte fra et nærliggende økologisk andelslandbruk eller økologisk gårdsbruk. Du kan hente ferske og lokale øko-grønnsaker fra et kooperativ, og kanskje har du selv mangfoldige ideer til hvordan du kan bidra.

Videre skritt

Når sollys treffer planter, henter plantene karbondioksid fra luften og danner organisk materiale. Noe av dette lagres i jorden hvor det nærer liv og danner humusforbindelser. At planter kan binde karbon ned i jorden er et enkelt faktum som kan hjelpe oss til å utnytte plass og planter bedre. Byene våre byr på mange små smutthull og åpne flater, som kan fylles med store og små karbonfangere og samtidig gi helse og trivsel. Når du også vet at store rotsystemer binder mer karbon enn de små, får du kanskje også lyst til å utforske flerårige planter, som står i jorden i flere sesonger og har røtter som får lov til å vokse seg store og effektive. Hvordan underjordisk sopp og røtter samarbeider (mykorrhiza) om å sende hverandre næring er også fascinerende kunnskap for fremtiden.

Det finnes i dag kunnskap og teknikker som gjør ørkenlandskap frodig, fruktbart og matproduserende. Afrikanske landområder så inntørket av sol at de ser ut som papp er blitt vekket til live ved hjelp av permakulturteknikker. Kinesiske utmagrede, overbelastede åkre er igjen gjort produktive og selvoppholdende. Arabiske stater har tatt i bruk permakultur for å helbrede tørke, hindre vannmangel og maksimere avlinger. Synes du dette høres fantastisk ut, kommer du til å ha det gøy med å lese om 'Holistic Management' og arbeidet til blant annet biologen

Allan Savory og permakulturlæreren Geoff Lawton – de jobber hardt med å formidle alt de har tilegnet seg. Denne formen for revitalisering av skrantende økosystemer er en del av den fremvoksende fagdisiplinen Regenerative Agriculture (RegenAG).

Blant annet FN-rapporter viser at bønder i utviklingsland som tar i bruk økologiske prinsipper får inntil 128 % forhøyet avling, og 9 av 10 får bedre økonomi, samt bedre helse og mindre avhengighet til kommersielle aktører innen såfrø og kunstgjødsel (UNEP-UNCTAD 2008). Det fremheves fra flere hold at permakultur kan bidra til å bekjempe naturressurnød og uforutsette kriser som følge av klimaendringer. Tørke, flom, forurensning, brann og sult kan håndteres bedre. Vi må være flere som fortsetter å lære oss mer om hvordan – siden kan vi dele det med flere. Slik får kanskje det du gjør i din polykulturelle permapotte på din balkong i velstandslandet også betydning for den som sitter alene med et mer utarmet livsgrunnlag, sykdom og redsel for fremtiden. Ikke nødvendigvis fordi det gjør deg til bonde, men fordi det kan gi deg litt større tanker. Permakultur har potensiale til å gi mange flere mennesker mulighet til å leve liv som handler om mer enn å overleve – det fortjener vi alle sammen.

Det er faktisk ganske morsomt å oppdage sammenhengene i vår værens mangfold og å leke med å lage gode, samarbeidende kretsløp. Naturen gjør det, og det kan du også – kan hende påvirker det også hva slags bank du velger deg. Du og dine valg er viktige.

www.permaculture.no Bærum permakulturforening
www.permakultur.no Norsk permakulturforening

Vi reparerer i protest

Av Karl Johnsen, Pengevirke Danmark

„Når vi reparer ting, så er det ikke for at det er mye å tjene på det rent økonomisk. Det er umulig, selv om vi nesten ikke har lønnsutgifter. Dette er mer et opprør mot en tilstand som både er urimelig og ikke bærekraftig“. Slik beskriver Knud Anker Iversen reparasjonsverkstedet i Miljø- og EnergiCentret Høje Taastrups lokaler. Verkstedet ligger på ett av en rekke sammenhengende torg nær stasjonen. De store vinduene vender ut mot gaten, og ved inngangsdøren står flere plastcontainere til innsamling av alt fra batterier til skrulokk. Folk kommer inn med tv-apparater, harddisk-opptakere, kjøkkenmaskiner, symaskiner, støvsugere og datamaskiner som så blir reparert i verkstedet.

„Dette er et opprør mot produsenter som tillater seg å produsere noe som er så elendig at man bare kaster det, det er en sløsing med ressursene“, sier Knud Anker Iversen. Hvis man skulle betalt en reparatør, ville det sjelden lønne seg å reparere de tingene som reparasjonsverkstedet tar seg av. De reparerer likevel kaffetraktere, brødristere, vekkerklokker og annet som kan være billig å kjøpe nytt. De vil vise at reparasjon er mulig, og de gjør det som en protest mot det massive sløseriet som er forbundet med at ting kastes.

„Vi vil gjerne synliggjøre den dramatiske sløsing med ressurser, ikke minst gjelder dette innenfor elektronikk. Billige, men sentrale komponenter har begrenset holdbarhet slik at produktene går i stykker etter ganske kort tid. Vi ser ofte at folk kommer hit like etter at garantiperioden er utløpt“.

I rommet ved siden av sitter Ejner mellom høye reoler fylt med dvd-spillere, tv-apparater, kjøkkenmaskiner, ledninger og måleapparater. Han peker på et kretskort fra en tv, der to små billige kondensatorer er gått. „Normalt skifter vi hele kretskortet, det koster 400 kroner og apparatet vil virke igjen. Men andre ting er det vanskeligere å gjøre noe med“. Ejner tar ned en vannkoker fra reolen. Den har kostet 4–500 kroner, men den er limt og ikke skrudd sammen. Dermed blir den vanskeligere å åpne og ikke så lett å reparere.

Jeg har lovet Ejner å ikke forstyrre ham for lenge, for han arbeider bare 9 timer i uken. Jeg forlater ham mellom skruer og ledninger og vender tilbake til Kurt. Til å begynne med for 12 år siden var det mest pensjonister som kom til verkstedet, folk som var født like etter krigen og hadde en annen ressursbevissthet. Men i dag er det annerledes.

Det er sløsing å kaste ting som kan repareres, mener Ejner og de andre i reparasjonsverkstedet.

„I dag kommer det også unge mennesker som vil ha oss til å undersøke noe“, forteller Knud Anker Iversen. Det er en økende forståelse i samfunnet av at vi ikke bare kan bruke og kaste.

„Jeg tror at noe holder på å skje av den enkle grunn at vi er tvunget til det. Ressursene minker, og det kan ta slutt på metaller som tinn, kobber og jern“. Det danske miljøministeriet har da også laget en ressursstrategi fordi det er klart at en rekke nødvendige ressurser vil forsvinne i de neste årtiene hvis vi fortsetter å bruke dem i dagens tempo.

„Og så er det grenser for hvor mye plass det er til å etterlate ting vi ikke lenger kan bruke“.

Det er vanskelig å bryte den onde sirkelen fordi vi som forbrukere er så opptatt av pris. Produsentene lager derfor varer som de tjener relativt mindre på, men som kan selges stadig oftere. Derfor blir produktene stadig billigere, men med kortere levetid. Som forbrukere kan man velge produkter med lang holdbarhet, men det er ikke lett å gjennomskue hva som kan repareres og hva som ikke kan.

„Vi prøver faktisk å presse på for at forbrukerrådet i sine vurderinger skal undersøke reparerbarheten til produktene. Hvor lett er det å få tak i reservedeler, og hvor lett er det å åpne dem slik at reservedelene kan settes på plass?“

For å bryte sirkelen må vi tenke nytt rundt både produksjon og forbruk. Det er en av tankene i cradle-to-cradle (vugge til vugge). Hvis vi i stedet for å kjøpe produkter begynte å leie ytelser, ville produsentene få helt nye insitamenter til å lage mer holdbare produkter.

Knud Anker Iversen forklarer at vi i stedet for å kjøpe et tv-apparat med begrenset garantiperiode kan betale et mindre

årlig beløp for å ha en velfungerende tv.

„Du betaler kanskje 600 kroner i året i stedet for å betale 5 000 kroner én gang. Men så er du i stedet sikret at du alltid har en up-to-date tv som fungerer og som blir reparert eller skiftet ut hvis noe ikke er som det skal.“

Dette kan endre hele produksjonsmåten og gjøre det mer attraktivt å lage produkter som varer og som også kan repareres og oppgraderes.

„Hvis du hadde spurt meg for 10 år siden, ville jeg vært mer pessimistisk enn jeg er i dag. For 10 år siden var det ikke noe som het cradle-to-cradle. For 10 år siden var du ytterst heldig hvis du møtte en eller annen original av et ungt menneske som reagerte på at ting ble kastet. I dag er det nesten omvendt. Det er en sterk og voksende forståelse at det rett og slett er for absurd.“

Det er en lang vei fram, men nå er det lettere å danne seg et realistisk bilde av hvordan ting kan gjøres annerledes.

„Når man legger de forskjellige positive tingene sammen, så er jeg litt mer forhåpningsfull, men jeg er også så mye realist at jeg er klar over at det godt kan ta lang tid og at vi stadig vekk har store utfordringer å bakse med“.

Hvis man også fikk høyere skatt på ressursforbruk og mindre skatt på arbeid, kunne det lønne seg å få ressursene inn i kretsløpet. Da ville man også som produsent, reparatør og forbruker bli mer interessert i å resirkulere råvarene i produktene. Med lavere skatt på arbeidet ville reparasjoner bli billigere. Det er oftest arbeidstiden som først og fremst koster.

„Da ville vi bli overflødige, men det er fremdeles langt frem dit“, konstaterer Knud Anker Iversen med en høy latter.

„Vi blir nok her et par år til“.

Ejner reparer.

Det meste kan komme til nytte.

Knud Anker Iversen protesterer mot ressursløsning.

Ulønnsomt kan lønne seg

Av Arne Øgaard

Å gjøre noe selv et brudd på økonomiens grunnlov, nemlig at vi skal arbeide for hverandre. Det er selvsagt også utrolig lite effektivt. Slipper vi til et fagmenneske, en som virkelig kan yrket sitt, så blir det raskt og ordentlig utført. Å sette opp eller legge fliser kan være en hyggelig beskjeftigelse, en får en følelse av være med å skape sitt eget hjem. Men en dag kan en gå lei og ringer etter en fagmann, og når en ser hvor raskt og pent han eller hun arbeider, kan en lure på hvorfor en egentlig ga seg ut på prosjektet.

Det er imidlertid ikke alt vi setter bort til andre. Det er i hvert fall noen av oss som fortsatt lager maten selv. Vi velger ut de beste råvarene og setter dem sammen akkurat slik vi vil at det skal være. Dermed slipper vi uønskede tilsetningsstoffer og det næringstapet som skjer ved industriell produksjon og oppbevaring. Vi får den maten vi ønsker oss, og ikke minst får vi brukt vår kunstneriske sans, noe som er tilfredsstillende i seg selv.

Stadig flere setter nå bort husren-
gjøringen til profesjonelle. En professor uttalte for en stund tilbake at folk med doktorgrad ikke bør gjøre husarbeid selv. Det kan synes som om mange ser på husarbeid som et onde de helst vil slippe fra. Selv foretrekker jeg å rengjøre mitt eget hus. Jeg opplever det som en avkobling samtidig som det gir god oversikt over hva som befinner seg i kroker og krierer. (Obs! Dere trenger ikke å be meg om å koble av i deres hus.)

„Når en gjør noe selv, kan en vektlegge miljøkvaliteten i høyere grad enn det ofte gjøres ellers, en kan velge miljøvennlige råvarer, produksjonen blir lite forurensende, og produktet blir i hvert fall kortreist.“

Å bruke hendene gir glede

I vårt moderne samfunn har mange et ensformig arbeid. Mange sitter det meste av dagen foran en skjerm eller i mer eller mindre ufruktbare møter. Når de kommer hjem, kan de savne opplevelsen av å ha gjort noe konkret. Selv om de kan ha tjent store summer for en finansbedrift på handel med verdipapirer eller valuta, gir det ikke samme tilfredsstillelse som å ha gjort noe med hendene. En mann jeg nylig møtte hadde garasjen

full av gamle motorsykler og biler.

Det å skru dem fra hverandre, skaffe nye deler og reparere og så få det til å fungere var det som ga ham glede. Selv trives jeg i hagen. Sett i forhold til hva jeg har av utgifter og nedlegger av arbeidstimer så blir det nok ikke særlig billige grønnsaker og bær, men det er ikke noe som smaker så godt som bær rett fra busken eller reddiker rett fra kjøkkenhagen.

Min yngste sønn er stadig uheldig med knusing av skjermen på sin smarttelefon. Det finnes egne små bedrifter

som fikser slikt, men han velger å bestille ny skjerm fra Kina, finner en monteringsinstruksjon på YouTube og sitter selv og pusler telefonen fra hverandre og sammen igjen med bittesmå skruer.

Det å beherske jordbruk og/eller flere former for håndverk gir i seg selv en tilfredsstillelse. En kvalitet som er lite omtalt i vårt samfunn er verdien av virkelighetskontakt. Det vil si de er-

Squash og bokkaido fra Arnes kjøkkenbage.

„Fakken fikk jeg som ung av ei vakker jente som hadde spunnet garnet på håndtein, farget det selv med steinlav, vevd stoffet i en enkel grindvev på stuegulvet for så å sy det sammen.“

Ulltråden har vært effektiv beskyttelse mot rådyr.

faringer og opplevelser en får ved å ta tak i den materielle delen av virkeligheten. Det berører noe i vårt indre som vi ikke får tilfredsstilt i den digitale dimensjonen. I en tid hvor stadig flere innses betydningen av et lavere materielt forbruk vil vi trenge andre verdier, og virkelighetskontakt kan være en av disse. Ting vi lager selv ender heller ikke så lett i bruk og kast.

Mange gjør ting sammen, de pusser opp felleshus, gamle båter, bygger vikingskip, rydder skiløyper og mye annet dugnadsarbeid. På den måten blir det gjort mye som ellers aldri ville blitt gjort, samtidig som det gir en sterk følelse av sosialt fellesskap, kanskje mer enn å delta i ulike former for selskapsliv.

Det er lov å leve enkelt

Noen mennesker prioriterer frihet fremfor høy inntekt og høy materiell levestandard, de kan dermed velge en livsaktivitet som kunstner, i en ideell organisasjon, arbeide i nærhet til naturen eller bruke mer tid til å være sammen med egne barn. Ved å gjøre ting sammen med barna kan det få dobbel verdi.

Mens mange i vårt samfunn har mere penger en de har tid så finnes det også de som har mer tid enn de har penger. En fare ved å gjøre det meste selv er at en kan bli innkalt til ligningskontoret med trussel om tvangsskattelegging. De tror rett og slett ikke at det går an å leve så enkelt og mistenker deg for

å ha svart arbeid på si. Jeg har selv opplevd dette. Den første ligningsfunksjonæren var ung og ganske truende, men så fikk jeg snakke med sjefen selv, en eldre mann som husket hvordan det var i gamle dager. Han trodde meg, og jeg kunne gå hjem med lettet sinn.

Når en gjør noe selv, kan en vektlegge miljøkvaliteten i høyere grad enn det ofte gjøres ellers, en kan velge miljøvennlige råvarer, produksjonen blir lite forurensende, og produktet blir i hvert fall kortreist. Hvis de eneste produktene en blir tilbudt er produsert under svært uetiske forhold, kan en velge å lage ting selv som en protest.

I Hellas og Spania ble mange raskt arbeidsløse som følge av det som kalles den økonomiske krisa. Mennesker som i denne situasjonen selv kunne produsere olivenoljesåper eller andre aktuelle varer fikk en mulighet til å komme seg inn i det lokale markedet igjen. Om ikke inntektene ble like høye som tidligere, ble de ikke helt utestengt av det økonomiske kretsløpet. Vi lever i en tid hvor nye 'kriser' kan dukke opp ganske overraskende. Verden er ustabil både i forhold til klima, krig og råvaretilgang. For oss i Norge vil det bli en utfordring den dagen vi ikke lenger kan tjene godt på oljen og ikke har like store muligheter til å importere alt ferdiglaget i fra Kina.

Å ha allsidige ferdigheter vil alltid kunne komme til nytte.

Smånytt

Miljøvennlig veganmat

Mari Hult er stolt over å drive Norges mest leste vegetar-blogg, vegetarbloggen.com.

Bloggen er helt vegansk, og hun prøver å gjøre alle oppskriftene så bærekraftige og økologiske som mulig. Målet hennes er å hjelpe folk å spise sunt, naturlig og godt med ingredienser som setter så små miljøfotavtrykk som mulig. Her finner du et stort utvalg i oppskrifter, blant annet også ukemenyer med middagsforslag, det er tips til bra bøker og nettsteder og råd om hvordan du kan bytte ut animalske produkter i en oppskrift så den passer for veganere. Anbefales for alle som er interessert i å lære mer om vegansk matlaging.

vegetarbloggen.com

Ett år uten matbutikker

Etter forslag fra familiens 8 årige sønn, Jack, som var inspirert av hvordan de levde i *Huset på prærien*, bestemte familien Adams seg for å ikke gå i matbutikken på ett år. De ble enige om at de kunne kjøpe mat fra lokale bønder, dyrke litt grønnsaker selv, spise egne egg og kyllinger og høste det de kunne finne i naturen, men altså: ingen butikker. Til gjengjeld tillot de seg til å gå ut og spise en gang i måneden, hele familien. Clare Adams forteller om familiens opplevelser i nettmagasinet *Let's gather*.

letsgather.chick-fil-a.com

Permakultur på engelsk

Last ned et gratis eksemplar av bladet *Permaculture, practical solutions for self-reliance* eller les utvalgte artikler på nett. Du kan også abonnere på elektronisk nyhetsbrev.

Permakultur handler om hvordan du kan innrette deg så du kan leve bærekraftig og ta vare på miljøet. Det handler om å finne praktiske løsninger i hverdagen.

www.permaculture.co.uk

Snill i 21 dager

Over 43 tusen mennesker har registrert seg på www.kindspring.org. Et nettsted som har til formål å få mennesker til å gjøre gode gjerninger og være snille mot hverandre. De har som motto at „du må være den forandringen du ønsker å se i verden. I fjor oppfordret de til å delta i en 21-dagers 'kindness-challenge', og hele 12 tusen mennesker fra 119 land deltok. Nå har de laget en nettside der grupper og enkeltpersoner kan melde seg på eller være vertskap for tilsvarende utfordringer. I det dette skrives melder Jannike i Cultura seg på en 21-dagers utfordring og lover å være snill de nærmeste 3 ukene. Hun sender utfordringen videre til Pengevirkes lesere.

Brukte mobiler får nye eiere

På grønnmobil.no kan du selge og kjøpe brukte mobiler og nettbrett. De tilbyr også reparasjon av alle typer mobiltelefoner. Grønn mobil forteller at det årlig kjøpes 2,3 millioner nye mobiltelefoner i Norge, et høyt tall sett i forhold til folketallet! Det betyr at det er et stort potensielt marked for brukte telefoner. Grønn mobil er stedet for deg som ikke trenger aller siste modell i telefon, men kan klare deg med en som er pent brukt. Og om du er av dem som må ha siste modell i mobil hvert år, så kan du i hvert fall selge fjorårsmodellen her istedenfor å la den støve ned i en skuff.

www.grønnmobil.no

Nytt fredsakademi i Jondal

I juli ble *Hardangerakademiet for fred, utvikling og miljø* stiftet i Jondal, som en videreføring av arbeidet til Nordisk fredsakademi, som har arrangert fredssymposier i Hardanger gjennom 14 år. De har lenge arbeidet for å finne permanente lokaler for virksomheten, for å kunne skape et helårstilbud. Hardangerakademiet har nå fått overta et tuberkulosesenter fra 1933 fra Jondal kommune. Kommunen har også gitt bidrag til å finansiere oppussing og rehabilitering. Huset er på fire etasjer med til sammen 15–1600 m² og ligger i en ny-

delig park med utsikt over fjorden. Her skal det bli aktivitet året rundt, med kursholdere fra inn- og utland.

Organisasjonen har sitt grunnlag i Johan Galtungs dialogarbeid for konfliktløsning. Fredsforsker Johan Galtung var verdens første professor i fred og konfliktløsning. Han har sine røtter i Jondal.

www.nordisk-fredsakademi.no

Samfunnsøkonomi er ressursforvaltning

Av Lars Pebrson, Administrerende direktør i Merkur Andelskasse i Danmark

Ordet økonomi kommer fra gresk og betyr husholdning. Dette innebærer å forvalte de ressursene man har til rådighet på en best mulig måte. Dette gjelder uansett om det er i en familie eller den samlede husholdningen i Danmark, EU eller hele kloden. Samfunnet er et økonomisk system som på mange måter fungerer som et naturlig økosystem. I et samfunn hvor vi innser at vi er innbyrdes avhengige av hverandre, er økonomiens mål å øke livskvaliteten for alle samfunnets medlemmer.

Penger er ikke økonomien

Vi er blitt vant til å betrakte penger som det avgjørende for hva det er mulig å bestemme i et samfunn. Men penger er en sosial konstruksjon, bygget på tillit mellom mennesker, og er et uttrykk for våre innbyrdes tilgodehavender. Penger speiler økonomien, men penger er ikke økonomien. Økonomien er derimot utnyttelsen av de tilgjengelige ressursene. Tradisjonelt regner man med tre typer av ressurser – naturgrunnet, arbeidskraften og kunnskap/kreativitet. Naturgrunnet kan være landbruksjord, fisken i havet og energiresursene. Med arbeidskraften vår bearbeider vi naturressursene og skaper dermed verdier. Dette gjør vi ut fra våre erfaringer, og med våre kreative og intellektuelle evner kan vi effektivisere arbeidet slik at verdiene øker ytterligere.

Å bygge en bro

Hvis vi skal bygge en bro trenger vi alle de tre ressursene. Vi trenger materialer, som tømmer, stål, betong eller hva vi nå ønsker å bygge broen av. Hvis vi ikke har dem selv, kan vi bytte dem til oss med det vi har. Vi må også ha tilstrekkelig arbeidskraft, som kan unnværes fra andre oppgaver og så må vi selvsagt vite hvordan vi bygger en bro som holder. Hvis disse tre forutsetningene er oppfylt, kan broen bygges sett ut fra et samfunnmessig perspektiv.

All økonomi handler om å bringe de tre typene av ressurser i bevegelse. Vi trenger ikke nødvendigvis penger, men de kan gjøre prosessene og overblikket lettere. For en klarest mulig oversikt over de grunnleggende realitetene i økonomien, kan det være best å se på de grunnleggende ressursene alene og la pengene vente. Det vil øke bevisstheten om våre reelle muligheter og begrensninger.

Naturressursene

Vi har lenge oppført oss som om naturressursene skulle være ubegrensede. Etter som jordens befolkning har vokst og vi er

blitt mer effektive, er det blitt klart at dette ikke er tilfelle. Vi kan tømme havet for fisk og hugge all skog hvis vi ikke bestemmer at det vil være en dårlig og kortsiktig ide. Vi er derfor nødt til å innse at det er nødvendig med både lokal og global ressursforvaltning. 'Markedet' forhindrer ikke at vi tømmer havet. Paradoksalt nok er energi den eneste ressursen det ikke er prinsipiell mangel på da solen gir oss mer energi enn vi noen gang kan klare å forbruke.

Arbeidet

I motsetning til naturressursene er det ikke umiddelbar mangel på arbeidskraft. I EU er det 25 millioner arbeidsløse, og i noen land er ungdomsarbeidsledigheten oppe i 25 %. Dette kan ikke kalles god ressursutnyttelse, og de menneskelige konsekvensene gjennomskuer vi ikke fullt ut. Vår evne til stadig å effektivisere produksjonen har gjort at færre mennesker behøves for å produsere det befolkningen trenger. En naturlig konsekvens hadde vært kortere arbeidstid. Fra 1900 til 1990 har arbeidstiden i Danmark falt fra 60 til 37 timer i uken. Fra 1990 har arbeidstiden vært konstant, selv om produktivitetstigningen har fortsatt. Politikerne er opptatt av å øke arbeidsinnsatsen og avviser alle forslag om nedsatt arbeidstid.

Kreativitet og kunnskap

I motsetning til de to andre kategoriene er det ikke noen fysiske begrensninger når det gjelder kunnskap og kreativitet. Vi er likevel forsiktige med å investere i dette feltet fordi effekten av ny viten og kulturell aktivitet ikke er så lett å få øye på, i hvert fall ikke på kort sikt. Vi oppfatter dette som utgifter selv om vi ikke kan tilby et produksjonsarbeid som alternativ. Tenk bare på hva økt forskning på solenergi allerede på 70-tallet kunne ha betydd for dagens energiforsyning. I stedet dovnet vi oss med fossil energi og brukte kreftene på alt mulig annet. Vi har havnet i en klemme som det er vanskelig å komme ut av. Millioner av mennesker mangler arbeid, og vi forestiller oss at det eneste riktige er å sette dem til å produsere varer. Men vår evne til å produsere overstiger vår evne til å forbruke. Forbruket står stille, og folk sparer mer. Den danske finansministeren trygler 'bruk bankkortet', men vi orker ikke.

Kortsiktig utnyttelse av naturressursene

Naturressursene tåler ikke et økt forbruk, i hvert fall ikke på den måten som vi forbruker i dag. Økt masseforbruk i den rike del av verden er helt klart ikke veien fremover når en tenker på

at det også skal være ressurser nok til de mange i verden som fremdeles mangler mye av det basale. Dagens økonomi fremmer en kortsiktig utnyttelse av ressursene ved at det kan være lønnsomt å hugge regnskog og dyrke soya. Det er god pris for førestoffer og stigende priser på kjøtt. Men regnskogen i seg selv er ikke verdsatt ut over verdien av tømmeret. Dens økologiske betydning kan ikke beregnes i penger og settes i praksis til verdien null. Det uerstattelige behandles som verdiløst.

Hva skaper langsiktige verdier?

I forhold til regnskogen og lignende naturressurser blir vi nødt til å utvikle metoder som kan registrere omkostninger og verditap. Ved å sammenligne dette med inntektene kan vi få et bilde av om vi virkelig skaper eller nedbryter verdier. I Danmark ble det for noen tiår tilbake bestemt at forurenserne skal betale. Det brakte oss et skritt fremover selv om energisektoren og landbruket har klart å sno seg utenom. Hvis ikke den reelle verdiskapningen ut fra en helhetsbetragtning henger sammen med den økonomiske avkastningen, blir vi sittende fast i lite fruktbare diskusjoner. Pensjonsfondene og noen av deres medlemmer spør etter klimariktige investeringer, som så avvises fordi de gir lavere avkastninger. Men forskjellene skyldes at viktige verdier ikke er verdsatt i kroner. Vi er alle enige om at ren luft er viktig, men kan ikke bli enige om hvor mange kroner den er verdt.

Flere jobber uten flere forbruksgoder

En grunnleggende utfordring er hvordan vi kan skape flere arbeidsplasser uten å belaste ressursgrunnlaget. Det blir ikke lett selv om det finnes mange ulike løsninger. Et første skritt er å flytte fokuset fra arbeidseffektivitet til ressurseffektivitet. I stedet for å presse 10 % mer ut av en arbeidstime, kan vi se på hvordan vi kan utnytte ressursene bedre. Mindre skatt på arbeid og mer skatt på ressurser vil forskyve dette i riktig retning. Vi må produsere produkter av høyere kvalitet som holder lenger, da gjør det ikke noe om de blir dyrere, for på lang sikt blir de billigere. Kanskje er det bedre å leie tv, kjøleskap og sofa?

Vi kan heller investere enn å forbruke. Heller isolere huset enn å putte inn mer elektronikk i rommene, og så kan vi investere i fellesløsninger, som kollektivtilbud og bedre energiløsninger. Dette burde være et åpenbart investeringsfelt for våre pensjonspenger. Vi må også bruke mer penger på forskning og kultur, investeringer som i fremtiden vil gi oss mer energi og kreativitet. Heller en teaterbillett en et par bukser til i klesskapet.

Vi må også se til at penger ikke hopper seg opp enten det er i uforholdsmessig stor privat sparing, enorme overskudd i store bedrifter eller store fond som spekulerer i finansmarkedet i stedet for å investere i realøkonomien. Finansministeren har rett: Pengene skal flyte, men de skal flyte dit hvor de skaper de mest langsiktige verdiene.

Lars Pebrson, foto: Mikkel Østergaard

Ikke kast kaffegruten!

Det er sløsing med ressurser hvis kaffegruten går i søpla, mener Siri Mittet. Hun har startet fir-maet Gruten AS, som utnytter kaffegrut fra Oslos kaffebarer til soppdyrking og såpeproduksjon. Kaffegruten samler hun inn ved hjelp av en miljøvennlig el-transportsykkel, som passende har fått navnet HurtiGRUTEN.

Av Siri Mittet

'Walk the talk'

Jeg har et sterkt ønske om bidra med mitt for å skape et mer fremtidsrettet og bærekraftig samfunn. For meg er det viktig å følge prinsippet 'walk the talk', og jeg prøver så godt jeg kan å etterleve mottoet „Be the change you wish to see in the world“.

Det som engasjerer meg mest og gir meg troen på en positiv endring i samfunnet er det praktisk anlagte arbeidet med fokus på bevisstgjøring og involvering. Jeg ser en stor verdi i det å skape gode eksempler og forbilder som kan bidra til å inspirere andre. Jeg har en mastergrad i Miljø og Bærekraftig utvikling fra University College London/UCL og en i Community Health Education fra University of Massachusetts. Utdannelsen har blant annet gitt meg kunnskap og forståelse for viktigheten av å tenke lokalt, inkluderende og helhetlig for å løse miljø- og helseutfordringer.

Etter mastergraden ved UCL jobbet jeg i London noen år med formidlingsarbeid knyttet til kildesortering og avfallsproblematikken. Jeg hadde ansvar for det holdningsskapende arbeidet på dette området i en bydel med over 250 000 innbyggere. Erfaringen fra disse årene er en viktig grunn til at jeg begynte å utforske potensialet knyttet til bruk av kaffegrut.

Da jeg flyttet tilbake til Norge i 2007, var jeg i et par år aktiv i lokallaget for Framtiden i Våre Hender på Blindern. Sommeren 2009 traff jeg Camilla Skjerve-Nielsen og Dayton

Gordley, som fortalte meg om omstillingsbevegelsen (Transition Towns) og at de ønsket å starte opp en omstillingsgruppe på Sagene. Sammen startet vi opp Omstilling Sagene i slutten av 2009.

Meitemarken elsker kaffegrut

For ca. 2 ½ år siden deltok jeg på et meitemarkkompostkurs i regi av Omstilling Sagene. Jeg begynte å mate meitemarken med min daglige kaffegrutdose og merket fort at meitemarken elsket kaffe. Jeg hadde allerede tenkt mye på det at vi i Norge drikker enormt mye kaffe og at det aller meste av gruten blir kastet og deretter brent. Kaffegrut har mye næring (under 1% blir igjen i koppen), og dette kan benyttes til ulike gode formål. Det er sløsing med en verdifull ressurs når gruten går i søpla. Transport og forbrenning forårsaker i tillegg miljø- og klimaproblemer. Med dette i bakhodet hadde jeg derfor et ønske om å finne ut mer om hvordan man kan bruke kaffegrut på nyttige måter. Og det skulle ikke lang tid og mye leting til på internett før jeg fant ut at kaffegrut kan brukes til veldig mye. Og at det allerede fantes initiativer rundt om i verden som fokuserer på kreativ gjenbruk av denne nesten ubrukte ressursen.

Det aller mest spennende jeg fant ut var at kaffegrut egner seg godt som medium til å dyrke gourmet østerssopp. Våren 2013 besøkte jeg et par prosjekter i England og i Tyskland for å

Siri Mittet satser på kaffegrut. Foto: Mads Hårstad Pålssrud

Med en minisoppbage kan du dyrke østerssopp selv på kjøkkenbenken. Foto: Siri Mittet

Kaffegrut fra byens kaffebarer transporteres miljøvennlig med HurtigrUTEN. Foto: Geir Anders Rybakken Ørslien

lære mer. På besøk hos Fungi Futures i sør England og Chido's Mushroom i Berlin fikk jeg innblikk i dyrkingsmetoden for østerssopp og hørte om hvordan man kan sette opp en liten virksomhet for å produsere dyrkingspakker for østerssopp.

Jeg ble inspirert av det jeg så og hørte og tok med meg hjemover ideen og tanken om å starte opp et lignende initiativ i Oslo. Høsten 2013 jobbet jeg mye med forretningsideen min, gjennomførte et nyttig gründerkurs på Gründernes Hus og søkte midler til utviklingsfasen. Fra stiftelsen Norges Vel fikk jeg et stipend på 50 000 kroner, som har kommet godt med til utviklingen av prosjektet.

Har sunnmørsk gründerblod i årene

Det å være gründer og starte opp egen virksomhet er både spennende og litt skremmende. Jeg har en far og en farfar som begge to drev egen bedrift, og jeg har nok helt klart blitt påvirket og inspirert av dem. Kanskje hjelper det også å være sunnmøring, og som tidligere landslagsspiller og norgesmester i tennis er jeg vant til å jobbe hardt for å oppnå resultater. Jeg har et ønske om å skape noe selv, og ikke minst noe jeg kan stå for 100 % i forhold til bærekraft og etikk. Jeg ønsker meg også en arbeidshverdag hvor jeg får brukt av mitt engasjement og min erfaring, samtidig som jeg ikke går på akkord med ønsket om å ha tid til å nyte livet.

Jeg har denne våren og sommeren jobbet mye med å sette prosjektet ut i livet, og i midten av mai etablerte jeg selskapet Gruten AS. Jeg er godt i gang med å utvikle Grutens produk-

ter, og først ut er Grutensåpa, en naturlig og effektiv såpe med kaffe og kaffegrut, kokos og olivenolje og lavendelolje. Den økologiske såpen har fått mye positiv respons og kommer til salg i utvalgte butikker og på nettet i løpet av høsten. Minisoppbager (små pakker med kaffegrut og soppsporer som gir folk mulighet til å dyrke frem østerssopp hjemme på kjøkkenbenken) er i en utviklingsfase, og målsetningen er å starte salg av disse rundt nyttår.

I løpet av våren har jeg fått på plass samarbeid med en rekke kaffebarer og bakerier i Oslo hvor jeg henter kaffegrut. Mange flere er interesserte i å være med på laget, og med tanke på at jeg bare kan bruke en brøkdel av det som produseres av denne flotte ressursen ønsker jeg å knytte tilbydere av kaffegrut opp mot privatpersoner og grupper som ønsker å benytte seg av kaffegruten.

For å spre kunnskap om hvordan kaffegrut kan brukes til ulike formål, blant annet i komposten, for å dyrke østerssopp og som gjødsel til plantene og pleie for huden, så vil jeg også drive med undervisningsrelatert virksomhet, og de første kursene arrangeres i høst.

Mailingliste – send e-post til siri@gruten.no og motta informasjon om produkter, kurs & workshops og annet som skjer i Gruten.

Du finner Gruten på facebook, Instagram (@grutenoslo) og på www.gruten.no

Gruten AS har konto i Cultura Bank.

Østerssopp til bruk i oljeopprensning i Amazonas

Av Magnus Sandberg, masterstudent ved Universitetet i Lund

Når denne artikkelen kommer på trykk er Magnus Sandberg i Amazonas, der han deltar som frivillig i arbeidet med å rense opp i de omfattende oljeforurensningene som er en følge av mangeårig oljeutvinning med mangelfulle miljøtiltak. Oljen har ødelagt grunnvannet og forurenset jorden, og befolkningen opplever store helseproblemer. Forskere og miljøaktivister i The Amazon Mycorenewal Project benytter seg nå av naturens evne til å reparere seg selv for å finne løsninger på de store miljøproblemene.

Skogen og oljen.

Regnskogen Amazonas blir ofte omtalt som planeten jordens lunger. Den har hatt et unikt biologisk mangfold, men dette er i dag sterkt truet av oljeforurensning og avskoging.

Sucumbíos provinsen i den Ecuadoreanske delen av Amazonas har i løpet av de siste femti årene vært vitne til store omveltninger etter at det ble bestemt at oljen som skjuler seg under skogbunnen skulle utvinnes. Siden 60-tallet har flere store internasjonale oljeselskaper, deriblant Texaco/Chevron, operert i regionen under den vanlige strategien med maksimal fortjeneste og et minimum av tiltak for å hindre miljøbelast-

ning. Dette har nå resultert i at omkring 70 milliarder liter med råolje nå kontaminerer skogbunnen i området, og svære bassenger med olje lekker ut i sideelvene som forer Amazonasfloden. Med oljeutvinning følger naturligvis konstruksjon av veier for biltrafikk og transport inn i skogen, og med veiene følger det videre avskoging da skogen og dens ressurser med ett blir tilgjengelig. Det finnes lite rent drikkevann i området da petroleumsprodukter har seget ned i grunnvannet, og skogbunnen er såpass kontaminert at det er vanskelig å drive jordbruk eller ha buskap.

Måten urbefolkningen i området systematisk har blitt nedprioritert på i årevis har gitt utslag i et bredt sykdomsbilde, da de ikke har noe annet valg enn å fortsette å livnære seg på jorden samme hvor forurenset den måtte være. Sucumbíos regionen har noen av de høyeste kreftforekomstene i verden, og hyppigheten av fødselsskader og hud-relaterte sykdommer er også skyhøy. Oljeselskapet Chevron ble dømt til å betale en sum på 19 milliarder dollar for å bistå i opprensningsarbeidet, men svarte med å gå til motangrep og har erklært hele rettsaken ugyldig.

En typisk ubeskyttet dumpingsplass for råolje, etterlattenskaper etter Texaco. Slike finnes overalt, regnskogen behandles som søppelfylling.

Mange nasjoner tjener godt på utvinning av naturgass. I Ecuador derimot, settes naturgassen fyr på og brennes opp i mangel av utstyr for å samle den opp. Kun råoljen blir utnyttet.

Her vokser østerssopp på en jordblanding som har blitt introdusert til oljeforurensning.

Frivillige arbeider med å introdusere forurensning til en blanding med soppmycelium.

Magnus foran en forlatt oljebrønn nummer 37, „Pozo 37“

Hudsykdommer er svært utbredt. Hudirritasjoner oppstår når man drikker eller vasker seg i kontaminert vann.

'Bioremediation'

Vanlig praksis når man driver opprensningsarbeid er at man går inn med tungt maskineri og fjerner forurensningen fysisk. Dette innebærer i praksis at man flytter problemet fra ett sted til et annet, men det blir ofte foretrukket ettersom det kan utføres relativt raskt. Denne typen arbeid er som regel svært dyrt. En billigere variant finner man i såkalte 'bioremediation' løsninger, hvor man benytter seg av naturens egen evne til å reparere seg selv. Ved å bruke spesifikke trær og planter, samt bakterier og sopp, er det mulig å fremskynde nedbrytningen av toksiske substanser i jord og vann. Visse typer planter, og sopp har i tillegg evnen å akkumulere tungmetaller i vevet slik at disse blir absorbert fra jorden og konsentreres på ett og samme sted for siden å kunne fjernes. Denne typen opprensningsarbeid utføres over et mye lengre tidsperspektiv—ofte flere

år—noe som også gjør at det ofte velges bort til fordel for den 'kjappe løsningen'. I tilfellet Ecuador, hvor ingen er villige til å betale kostnadene for opprydningsarbeidet og de logistiske utfordringene ved deponering av de store mengdene kontaminert materiale er såpass stor, tar man nå naturen til hjelp.

The Amazon Mycorenewal Project (AMP)

AMP er en organisasjon stiftet av en rekke forskere og miljøaktivister innenfor feltet «bioremediation» og har som målsetning å utvikle kostnadseffektive løsninger rettet mot petroleumkontaminerte områder. Organisasjonen baserer seg på frivillig arbeid og etablerer for tiden bånd med en rekke Ecuadorianske universiteter. I 2014 har AMP etablert sin forskningsstasjon på et stykke privat eiendom omkranset av oljesøl på alle kanter, noe de selv kaller for „A paradise in hell“. ►

Det nasjonale oljeselskapet PetroAmazonas som nå opererer i regionen har gått med på å gi prosjektet tilgang til en andel av sine oljebrønner og sier at om resultatene viser seg å være positive, vil de anvende teknologien på alle sine installasjoner i fremtiden, og det jobbes derfor for tiden intensivt med å få på plass prototypen og teste den ute i felt. Samtidig jobber prosjektet også tett opp mot lokalbefolkningen og ønsker å overføre teknologiene til dem slik at de selv kan ta kontrollen over problemet. Det jobbes også aktivt for å hindre at multinasjonale selskaper tar patenter på teknologien, noe som dessverre tidligere ofte har vært tilfelle.

Østerssopp

Det ble tidlig observert at selv i de aller mest klissete oljepøler—der hvor ingen planter vokser—tittet det omsider fram sopp. Etersom mange av soppartene er spesialister på å bryte ned de strukturelle fibrene i planter og trær, viser det seg at

de også kan bruke olje som næringskilde. Dette er ikke så rart da oljen i stor grad er nettopp dette: rester av plantefibre. Enzymene i soppen passer med andre ord perfekt til å begynne nedbrytningsprosessen og omvandler det hele til næring for egen vekst. Det betyr med andre ord at forurensingen ikke akkumuleres hos soppen, men snarere at den blir omvandlet til mat! Men det er nok likevel få som ønsker å spise denne etter endt arbeidsøkt... Den mest anvendbare arten i dette arbeidet er utvilsomt østerssoppen (*Pleurotes ostreatus*). Den er lett å dyrke, vokser fort i mange slags klima og tolererer det meste.

Det er for tiden mere fokus rettet mot 'bioremediation' som et alternativ til den konvensjonelle måten å drive jordforbedring enn tidligere. Kanskje er det i vinden, kanskje blir det en ny trend? For det er ikke bare Amazonas som er forurenset og som ønsker å dyrke sin mat på rent jordsmonn.

www.amazonmycorenewal.org

Frivillige jobber sammen med de lokale med å lempe striesekker med soppmycelium inn i de forurensete områdene.

Å lage ting selv

Av Ineke Zaat

I forrige Pengevirke hadde vi et bilde av Silje Marie som spilte på selvbbygget fiolin. Det inspirerte Ineke Zaat til å skrive til oss om gleden ved å lage ting selv. Ineke, som opprinnelig er fra Nederland, har blant annet vært med på å bygge opp andelslandbruket på Øverland.

Det å lage ting selv betyr veldig mye for meg. Når jeg har laget noe, blir jeg veldig glad og stolt og blir bevisst om at „dette klarer jeg“.

For noen uker siden laget jeg, som 57 åring, min første knapp. Jeg tok en sag og gikk ut i hagen til en einerbærbusk som hadde en død, grå gren. Den tok jeg og saget av en liten skive, boret 2 hull, filte litt på kantene og pusset med sandpapir. Er ikke årringene fantastiske?!

Jeg hadde lest om det og tenkte: „Er det så lett å lage noe så pent?“ Og det var det.

Jeg opplever ofte at det kan være lettere en man tror å lage ting selv. Jeg var en gang på melkesyregjæringskurs hos Sandor Ellix Katz, og han sa : „Å lage surdeig, yoghurt eller surkål er å jobbe med naturlige prosesser, som går av seg selv.“ Det er enkelt og greit å lage melkesyregjærede grønnsaker, kefir og kombucha. Jeg har alltid noen glass med yoghurt stående på benken.

Nei til moderne slaveri

For noen år siden så jeg en film, *China Blue*, om de som syr klærne våre. Jeg var helt på gråten. Å måtte leve som nederlender med en bakgrunn i 300 år med kolonisering og slavehandel

er én ting. Men å ta på meg klær som er laget av mine egne slaver; mennesker som ikke har råd til lege hvis de blir syke, mens de har jobbet i 18 timer i døgnet for å få sydd buksene mine, der går grensen! Jeg var nødt til å gjøre noe.

Nå dyrker jeg lin, etter god norsk og nederlandsk tradisjon. Jeg bearbeider linet mitt og har lært å spinne og veve. Jeg drømmer om sommeren 2016 da jeg skal ha på meg min egenproduserte linbukse. Jeg tror nok jeg kommer til å klare det. De første trådene er laget.

Jeg har også fått strikket lue og tøfler i ull og flettet bånd i fine farger. Farger som gir mye glede, også på de dagene at alt ser grått ut.

For å kunne starte med klesproduksjon måtte jeg bli elev igjen, men det lønner seg å starte fra bunnen av for å få laget ting selv.

Ta gjerne kontakt hvis du har interesse for- eller kunnskap om lin eller hvis du vil ha lindyking og bearbeiding og spinning og veving som prosjekt i skolen din.

Etterlysning

Jeg leter etter noen som kan hjelpe meg å lage små redskaper av tre til linberedningen, som en skakekniv eller spoler. Jeg har designet, men mangler snekkerkunnskap og dreiebenk.

Kontakt Ineke: inekezaat2@hotmail.com
eller telefon 942 43 350.

Håndlagde plagg i fine farger gir mye glede

Å lage lin er lett!! Skoleelever som bearbejder lin og vever sitt eget håndkle. Øverland Skolehage, 2013.

Min første knapp

Nytt fra Cultura

Viktig melding til kunder i Cultura Bank

Helgen 8.–9. november skal Cultura Bank bytte datasystem. Det betyr at våre kunder får ny nettbank fra mandag 10. november.

Ny påloggingsløsning for nettbank

Kodekortene blir erstattet av engangskoder på SMS. Hvis du har BankID fra annen bank, kan du også logge deg inn i nettbanken med denne. Cultura Bank kan foreløpig ikke utstede BankID, men håper å kunne tilby dette på sikt.

Dersom du ikke har BankID, er det viktig at mobilnummeret ditt er lagt inn under min profil i nettbanken før fredag 7. november, for at du fortsatt skal ha tilgang til nettbanken fra mandag 10. november.

Ny løsning for netthandel

Dagens løsning med passord for netthandel (Verified by Visa) blir erstattet av engangskoder på SMS.

Ny flerbruker bedriftsnettbank

Vi ser frem til å kunne tilby våre bedriftskunder en flerbrukernettbank som er tilpasset bedriftens behov. Alle bedriftskunder (kunder med organisasjonsnummer) skal ha fått tilsendt informasjon om ny påloggingsløsning og et skjema *Signaturkort for nettbank* som må utfylles for å få lagt inn brukere i den nye nettbanken. Kontakt kundesenteret 22 99 51 99 dersom du mangler skjema.

Vi jobber hardt for å gjøre overgangen til den nye løsningen best mulig for deg som kunde, men vi ber om forståelse for at det kan forekomme noe lengre saksbehandlingstid i forbindelse med overgangen.

Se også informasjon på www.cultura.no/nynettbank

NB! Nettbankbrukere – husk dette før 7. november

Personkunder: Sjekk at mobilnummeret ditt er lagt inn under 'min profil'

Bedriftskunder: Send inn skjema 'Signaturkort for nettbank'

Culturamedarbeidere lar bilen stå til hverdags

Tre B-er – Bilen, Biffen og Boligen – har mye å si for hvor store klimafotavtrykk du setter i hverdagen. En uhyøytidlig rundspørring blant de ansatte i Cultura Bank om deres transportvaner avslører at ingen bruker bil til jobben til hverdags og at sykkelinteressen er godt over middels.

Tekst: Jannike Østervold. Foto: Stian Torstenson

Beliggenheten til Cultura, midt i Oslo, nær Nationaltheatret stasjon, gjør at det ligger godt til rette for å bruke offentlig kommunikasjon.

Banksjef Lars Hektoen omtalte i forrige nummer av Pengevirke en bok om el-sykler. Det må ha vært en veldig inspirerende bok, for etter at han leste den har han gått til anskaffelse av el-sykkel, som han bruker til jobben hver dag.

Kreditsjefen, Rune Horne, er sykkelmann på sin hals og holder høyt tempo iført sykkeldrakt og hjelm. Det skal ganske dårlig vær til før han setter igjen sykkelene hjemme. Den er gjerne med ham på ferie i inn- og utland og sørger for å holde ham i god form.

Andreas Haugerud i kundesenteret er også en svært ivrig syklist, som gjerne sykler lange turer i Marka. Han ser frem til vinteren, da han skal ta i bruk piggdekkene på sykkelene. Og det er ikke hvilke som helst piggdekk, han har nemlig laget dem selv.

Annette Larssen i kundesenteret har gått til anskaffelse av en tandemsykel, som hun og datteren gjerne bruker på tur, og den er stilet med perler og ny lakk. Men ellers er det bena som er Annettes yndlingsfremkomstmiddel. Her er hun en ekstrem milsluker som det er få unt å holde følge med, og hun er mangeårig deltaker i Nijmegenmarsjen (160 km).

Jeg som skriver dette pleide å bruke trikken, der jeg kunne sitte behagelig med en bok og en kopp kaffe på vei til jobb. Men jeg har nå investert i et par veldig gode sko og har sluttet å kjøpe månedskort. Lese på vei til jobben gjør jeg fremdeles, men nå som lydbok på øret. Skokjøpet er for lengst inntjent i form av sparte trikkebilletter, og i tillegg får jeg en times gratis mosjon hver dag.

For øvrig er alle offentlige kommunikasjonsmidler representert når det gjelder jobbreiser, både tog, båt, T-bane, buss og trikk.

Sykelglade bankmedarbeidere utenfor Cultura Bank. fra venstre: Banksjef Lars Hektoen, Andreas Haugerud i kundesenteret og kreditsjef Rune Horne.

Takk til alle som har støttet Alm Gård

Flott resultat av innsamlingsaksjon i samarbeid med Cultura Gavefond– aksjonen fortsetter frem til februar 2015.

Etter at Trygve og Erna Sund gjennom et livslangt arbeid hadde bygget opp Alm Østre på Stange i Hedmark til en biologisk-dynamisk kretsløpsgård, ble gården omgjort til en stiftelse. Tre familier dannet et ansvarlig selskap, som nå står for den daglige driften.

Pierre Sachot og Rebekka med deres 3 barn var med i hele omdanningsprosessen og kunne dermed bidra mest til kontinuiteten i driften. Reinhart Gatzsche med Ann kom noen måneder før Trygves død og vokste inn i ansvaret for grønnsakshagen og abonnementsordningen. Cord Culemann med Annika og 3 barn sluttet til seg et halvt år seinere og utvikler nå målbevisst fjøset med melkekuene og det øvrige dyreholdet med sauer, høns og griser. Arbeidet fortsetter i Trygves og Ernas ånd ved at gården drives med hjelp av lærlinger, praktikanter og frivillige.

Overgangen fra familiegård til stiftelse har naturligvis vært en utfordring. Nye sosiale former måtte utformes samtidig med at den fortløpende virksomheten i jordbruket måtte opprettholdes og utvikles. I denne tiden var det en viktig støtte å oppleve at det fantes en krets mennesker rundt Alm Østre som med varme, gode tanker og handlinger ville bidra til fortsatt biologisk-dynamisk drift.

Å overta en gård med stor gjeld innebærer en belastning med renter og avdrag. En støttegruppe ledet av Ellen og Knut Dannevig startet derfor en innsamlingsaksjon i samarbeid med Cultura Gavefond. Tilsammen er det nå kommet inn kr 430 000 fra i alt 130 bidragsytere, og dette har redusert gjeldsbelastningen til et levelig nivå.

De tre familiene i det ansvarlige selskapet tror det blir viktigere og viktigere for de biologisk-dynamiske gårdene at det finnes en krets mennesker som slutter seg sammen om 'sin gård', en gård de kjenner seg hjemme på og forbinder seg med. En slik støttegruppe kan organiseres på flere ulike måter, det

kan for eksempel være en 'Venneforening Alm Østre'. Det kan også være trofaste kunder som vil forbinde seg nærmere med gården og bidra med råd og dåd. Det finnes mange muligheter for personlig engasjement for mennesker som ønsker å bidra. På Alm Østre søker de også nye mennesker som kan tenke seg å bli medlem i stiftelsens styre.

De tre familiene på Alm uttrykker en hjertelig takk for alle gavene de har fått. Det gir dem styrke å vite at det finnes mennesker rundt Alm Østre som vil gården vel!

Støttegruppen vil imidlertid fortsette sitt arbeid frem til februar 2015 slik at gården er enda bedre sikret hvis det skulle komme trangere tider. Penger kan du sette inn på konto 1254 20 21258. Om noen ønsker tilsendt giro eller mer informasjon, ta kontakt med Ellen og Knut Dannevig på telefon 62 57 19 29 eller 91 35 46 63.

Velg bedre

Unge sosiale entreprenører har laget nettbutikk med bærekraftige produkter av god kvalitet. Her har hvert produkt har en historie som gir en sosial merverdi, som kommer i tillegg til den rene bruksverdien av produktet.

Av Jannike Østervold Foto: Velg bedre

Snorre Paulsen er daglig leder i Velg Bedre, en nettbutikk med et originalt og spennende utvalg av produkter, som du kanskje ikke visste fantes. Det er nemlig etter hvert mange produsenter som er opptatt av å lage bærekraftige produkter, utnytte muligheter for gjenbruk og betale rettferdige priser til sine leverandører, men det er alltid ikke så enkelt for forbrukerne å finne frem til disse varene. Velg Bedre finner frem til nettopp slike produkter og stiller samtidig også krav til at de skal ha god design og høy kvalitet. Kjøperne skal føle at de får god valuta for pengene, samtidig som de får en sosial merverdi utover den rene bruksverdien av produktet.

Alle produktene har en historie

Snorre beskriver utvalget i nettbutikken som moderne hverdags- og livsstilsartikler. Like viktig som kvaliteten er at alle produktene har en god historie, som på en eller annen måte skal inspirere til et bedre verdens- og handelsbilde. Du kan blant annet kjøpe håndvevde hengekøyer, som gir bistandshjelp til Nord Thailand og hodetelefoner laget med gjenvunnet tropisk tre, som gir hørselsundersøkelser til den tredje verden. De tilbyr også flere produkter fra Fretex, som sminkeveske og pengepung laget av gamle skinnjakker.

Velg bedre ble startet av en gjeng unge mennesker fra miljøet rundt NTNU i Trondheim, som var inspirert av sitatet „hver

gang du bruker penger, stemmer du på verdenen du ønsker å leve i“ (Anna Lappé). I sommer åpnet de en popup butikk i Trondheim hvor de presenterte et utvalg av varer og solgte hjemmelaget ingefærbrus. Det var så vellykket at de gikk videre med prosjektet og etablerte nettbutikk rett etter. Siden da har det gått i ett, forteller Snorre.

Brannslanger blir lommebøker

„Vi fornyer vårt sortiment ved hver fullmåne“, sier Snorre og forteller at sommerens store salgssuksess var solbriller som er laget av knekte skateboards. Da han var på besøk i Cultura Bank fikk vi se et annet gjenbruksprodukt, lommebøker som ikke var laget av skinn, men av resirkulerte brannslanger. Brannslanger blir laget for å være tåle mye og være slitesterke, så disse lommebøkene burde vare lenge!

Snorre forteller videre at et av områdene de satser på i høst er produkter som passer for bedrifter som vil gi bærekraftige julegaver til de ansatte. Han mener at det er stadig flere arbeidstakere som er opptatt av at arbeidsgiveren viser sosialt ansvar og som setter pris på at bedriften gir julegaver med omtanke.

velgbedre.no

Besøkende drikker hjemmebrygget ingefærøl og poserer med ett av produktene fra Velg Bedre utenfor popup butikken i Trondheim

Slitesterk lommebok av brannslanger

Miljøagenter løser søppelmysterium

Hvorfor står det søppelposer bak busstoppet og hvem har kastet dem? Det var en sak for Miljøagentene Henrik og Oscar på 12 år

Læreren hadde observert at det lå mye søppel og fløt på en snarvei gjennom skogen, på vei til busstoppet. Han ga miljøagentene Henrik og Oscar i oppdrag å finne ut hvor forsøplingen kom fra og om mulig å få satt en stopper for det. Det måtte ha pågått en god stund, for langs snarveien lå det ca. 15 poser med husholdningsavfall.

Guttene hadde snart plukket opp halvparten av søppelet, de samlet det i sekker og tok det med seg til Sverre Stakkestad, som er voksenkontakt for Miljøagentene i Kringlebotn. De fortalte at de hadde funnet noen spor, men visste ennå ikke hvem som var den skyldige, bare at det kunne være en person med mørkt hår. Dagen etter ble Sverre med dem til 'åstedet' og tok noen bilder. Da fant guttene enda et spor som avslørte hvem som hadde kastet dette – det lå nemlig en konvolutt med en adresse i en av posene.

Sverre og guttene dro hjem til adressen på konvolutten, der de ringte på og viste bildene til en voksen, som lovet at de skulle ordne opp i dette og at det ikke skulle gjenta seg.

Det viste seg at det var ungdommen i huset som hadde vært på ferde. Han skulle kaste søppel og hadde ikke gidde å gå omveien via søppelhuset like ved. Nå håper Miljøagentene at den som har kastet dette får jobben med å rydde etter seg. Hvis ikke risikerer de et 'ryddegebyr' om noen i kommunen eller

BIR må sende ut folk for å rydde i fremtiden.

"Tenk jeg har bare vært Miljøagent i tre dager og har allerede løst et mysterium", utbrøt Henrik (12 år).

Sverre Stakkestad har sendt oss denne historien, og han avslutter med å si: "Veldig bra jobbet av guttene, og i fremtiden skal ikke de som kaster hva som helst i naturen i området være for trygge på at de ikke får en 'ryddebot' i posten, om de ikke rydder opp etter seg. Jammen flott vi har slike Miljøagenter i nærmiljøet sier nå jeg!"

Om miljøagentene:

Miljøagentene er barnas miljøvernorganisasjon. Vi vil skape et varig og løsningsorientert engasjement for natur og miljøvern hos flest mulig barn på barns premisser. Vi arbeider for å gi barn troen på seg selv, framtiden og at det nytter å gjøre noe. Medlemskap koster 100 kr pr. år. Skoleklasser og barnehager kan melde seg inn som gruppe medlem.

miljoagentene.no

Heath Ceramics i San Francisco

Finansiert av New Resource Bank, medlem i Global Alliance

Produksjonsbedrifter som bygges opp i et lokalsamfunn og har særegne varer som er produsert like nede på hjørnet, fremmer lokal innovasjon, miljøansvar, livskvalitet og stolthet. De vil også kunne bidra med nye arbeidsplasser. Dette er grunnleggende ideer for Heath Ceramics, som produserer keramisk kunsthåndverk, en tradisjon som har vært i dette området siden 1948.

Robin Petravic og Catherine Bailey kjøpte først et produksjonslokale i Sausalito-området i 2003. Senere ønsket de å åpne en avdeling i San Francisco med plass til design, produksjon og utstillinger under samme tak. De fikk hjelp til å finne et egnet lokale i hjertet av Missiondistriktet av SFMade, en nonprofit-organisasjon for fremme av lokal produksjon i San Francisco-området.

Petravic oppsøkte både lokale og større banker, men ingen ville gi ham et tilstrekkelig lån. Selv om virksomheten allerede hadde et stabilt og godt overskudd, fikk han bare tilbud om å låne så mye penger som han på det daværende tidspunktet var i stand til å tilbakebetale. Petravic opplevde dette som totalt absurd og meningsløst.

SFMade var kunder i New Resource Bank, og etter frustrerende møter med fem andre banker kom også Petravic dit. For første gang møtte han en bank som var interessert i å hjelpe ham med å få bedriften til å vokse. Banken besøkte fabrikken i Sausalito, så hvordan produksjonen foregikk og snakket med de ansatte. Det ble satt opp en lånevtalesom var gunstig for begge parter, kassakreditt på 250 000 USD og et tidsbegrenset lån på 2 millioner USD til finansieringen i San Francisco. Denne avdelingen åpnet i 2012. På 2 787 kvadratmeter arbeider nå 28 ansatte, de har lager, utstillingsrom, galleri, kafé og

et rom hvor besøkende kan følge produksjonen. Et teglverk er under planlegging.

Dette er et eksempel på hva slags bedrifter New Resource Bank ønsker å støtte. De ønsker å være en bank med nære relasjoner til kundene. De prioriterer å bruke tid til å forstå en bedrifts behov og dens marked. At prosjektene er økonomisk bærekraftige er en forutsetning, men bankens grundige forarbeid gjør det også mulig å vurdere immaterielle verdier, som innvirkningen på lokalsamfunnet og integriteten hos de involverte menneskene. „Vi måler risiko på en annen måte», uttalte visepresident og ansvarlig for pleie av kunderelasjoner, Gary Groff.

Global Alliance for Banking on Values (GABV)

Et internasjonalt nettverk av verdibaserte banker. I dag er det 25 banker fra seks kontinenter i nettverket. Alle arbeider for å finne bærekraftige løsninger på globale problemer.

**GLOBAL
ALLIANCE
FOR BANKING
ON VALUES**

New Resource Bank

Banken ble åpnet i september 2006. Grunnleggerne var teknologigründere, pionerer innen grønt næringsliv og bankansatte som var sosialt engasjert og opptatt av bærekraft. Alle ønsket en mer medmenneskelig bankpraksis. De startet med en grunnkapital på 24,75 millioner USD, og denne ble i 2008 utvidet med 14,75 millioner i en periode hvor mange amerikanske banker hadde store problemer. På aktivasiden hadde banken 31. mars 2010 179 millioner USD.
www.newresourcebank.com

Yndlingsplagg er bra for miljøet

Klesdesigner Veronika Glitsch er opptatt av klær og miljø. Hun holder på med en doktorgrad på klesdesignfeltet og ser på hva designerne kan gjøre for å legge til rette for en lengre brukstid på klær. For ser man på livssyklusen til et klesplagg, er det ikke produksjonen, men det at klærne har kort brukstid som skaper de største miljøproblemene. Dessuten vasker vi dem for ofte og på for høy temperatur.

Av Jannike Østervold

Det har vært stort fokus på miljøproblemer og arbeidsforholdene i klesproduksjonen, og det er selvsagt viktig, men Veronika Glitsch har tatt fatt i en annen side av miljøproblematikken, nemlig at veldig mange klær kastes lenge før de er utslitt. Det er beregnet at norske forbrukere kvitter seg med 150 tonn klær i året. Av dette er det kun ca.10 tonn som går til Fretex. Resten blir søppel.

Veronika er opptatt av både hva klesindustrien kan gjøre og hva forbrukerne selv kan gjøre for å forlenge brukstiden på klærne.

„Det overordnede temaet mitt i doktorgradsarbeidet er hva klesdesignerne kan gjøre for å forlenge brukstiden til et plagg. Det har vært gjort forskning på hva som er grunnene til at folk kaster klær, og da er det to hovedgrunner som peker seg ut, det ene er kvalitet og det andre er passformen, at plagget ikke sitter så godt“, sier Veronika.

„Noen plagg liker man bedre enn andre. Ofte kjennetegnes favorittplaggene av at de sitter akkurat som de skal og at man har gode minner knyttet til dem. Yndlingsklær blir mer miljøvennlige enn klær du ikke knytter følelsesmessige bånd til. Yndlingsplaggene dine brukes til de er utslitt. Både fordi du

„Det overordnede temaet mitt i doktorgradsarbeidet er hva klesdesignerne kan gjøre for å forlenge brukstiden til et plagg.“

velger dem oftere og fordi du tar bedre vare på dem og er villig til å investere i å reparere dem for å forlenge levetiden deres“, sier Veronika. „Yndlingsklærne går gjerne alle gradene – når du ikke lenger kan bruke dem som finplagg, kan du bruke dem hjemme, deretter tar du dem kanskje med på hytta og så ender de som arbeidstøy i hagen. Og når de til slutt blir kastet, er de helt utslitt. På den måten rekker plagget også å bli utslitt før moten har skiftet.“

For lite variasjon i klesindustriens størrelsestilbud

„Min hypotese er at hvis plagget sitter slik du ønsker på den kroppsformen du har, så, er det større sjanser for at det blir et yndlingsplagg. Det har vist seg at kvinner har større problemer enn menn med å finne passende klær. Det har å gjøre med av kvinnekroppen forandrer seg mer i løpet av et liv enn mannskroppen og at kvinneklær den siste tiden har vært mer kroppsnære enn mannklærne. Når du opplever at du ikke finner klær som passer, er det lett å tenke at det er noe feil med egen kroppsform, i stedet for å skyld på at klærne er feil i formen. Standardstørrelsene blir laget etter den regjerende idealkroppen, og den som har mål og proporsjoner som passer med den,

Veronika Glitsch

har stort utvalg. Resten har det ikke. Det viser seg at gjennomsnittskvinnen er større enn den gjeldende idealkvinnen, mens gjennomsnittsmannen i større grad samsvarer med idealmannen. Så det er ikke rart at mange kvinner opplever problemer med å finne klær som passer“, sier Veronika.

Med bakgrunn som erfaren praktiker er noe av oppgaven hennes i doktorgradsarbeidet å sette ord på den praktiske kunnskapen, som vanligvis ikke blir nedskrevet. Hun ønsker å bidra til å utvikle praksisfeltet videre.

Det er to sider av hvordan man kan forlenge brukstiden på klær, på den ene siden kan folk selv bli mer aktive og på den andre siden kan klesindustrien gjøre mye for å tilpasse produksjonen til den faktiske befolkningen. For det har skjedd en forenkling og effektivisering av standardstørrelsene de siste 50–60 årene, mener Veronika: „Tidligere var det mye mer variasjon i

„Min hypotese er at hvis plagget sitter slik du ønsker på den kroppsformen du har, så, er det større sjanser for at det blir et yndlingsplagg.“

størrelsene, man hadde ulike størrelser tilpasset ulike kroppsformer. Kvinnekroppen forandrer seg gjennom livet og har andre proporsjoner hos en voksen kvinne enn hos en ungdom. Men størrelsessystemet i dag har samme proporsjoner i alle størrelser, og praksis er at en liten prototyp blir forstørret opp uten hensyn til at kroppsformen forandrer seg i de større størrelsene. Jeg mener at industrien kunne ha laget klær som kunne gitt et mye bedre utgangspunkt for forbrukerne. Vi kunne hatt standardstørrelser som hadde svart bedre til befolkningsgruppen som skal kjøpe klærne. I mitt doktorgradsarbeid er jeg opptatt av klesdesignerens rolle og hvordan industrien kan endres, men i mitt praktiske arbeid forholder jeg meg til hvordan systemet faktisk er i dag, så derfor bruker jeg selv brukte klær som materialer i mine kolleksjoner og holder kurs i redesign og omsorg for å lære bort hva vi kan gjøre med de klærne vi ikke får brukt fordi de ikke passer ordentlig eller ikke er aktuelle i dagens motebilde.“

Detaljert instruksjon for to redesignsyoppskrifter som Veronika Glitch har gjort for Ung Husflid finner du på www.reflid.no under 'Prosjekter', 'Redesign skjørt og kjole'.

Les mere

Veronika Glitsch er doktorgradstipendiat ved institutt for folkekultur ved Høgskolen i Telemark. Hun har lang erfaring med redesign, viser sine kolleksjoner av redesignede klær under klesmerket *Rethink* via sin nettside, holder kurs om temaet og er hovedlærer på studiet *Design, Redesign og Søm av klær* ved HiT.

Se på neste side hvordan du selv kan sy et skjørt med rynkeeffekt

Redesign-sy-opskrift

Skjørt med rynkeeffekt

Laget av: brukt bukse

Design og syveiledning: Veronika Glitsch

Foto: Ola Svensson

Du trenger:

- » En bukse med litt vidde på bena
- » Bred gummistrikk
- » Symaskin & sytråd
- » Saks & sprettekniv
- » Målebånd & knappenåler

Slik gjør du:

1. Sprett opp innerbensømmene på begge bena. Sprett også opp litt på hver side av oppbrettsømmen nederst på buksebenene nærmest innerbensømmen som du nettopp har sprettet opp.
2. Legg bukse med vrangen ut på bordet slik at midt bak og midt fram ligger på hver sin side. Legg målebåndet langs midt fram på bukse (langs glidelåsen) og få det til å treffe nederst på benet. Kanskje må du legge målebåndet i en svak bue, alt etter viddene på bena til bukse di. Sett nåler langs med målebåndet. Sy etter nålene med en rettsøm. Klipp bort ekstra stoff, stryk sømmonnene fra hverandre og samle sømmonnene igjen for å sy en sikk-sakk-søm/overlocksøm over begge sømmonnene. Gjør så akkurat det samme midt bak på bukse. Altså legg målebåndet langs midt baksømmen og ned mot nederst på benet. Sy som beskrevet ovenfor.
3. Brett opp igjen nederkanten på bukse, og sy over midt bak og midt fram sømmen.
4. Brett strikken i dobbel og strekk den så hardt du kan over sidesømmen til bukse fra lomma og ned, og klipp den av. Sy sammen strikken nederst, og vring inn klippekantene til strikken. Nål strikken på sømmonnet til sidesømmen, og fordel strikken jevnt. Strekk så hardt du kan mens du syr.

1

2

4

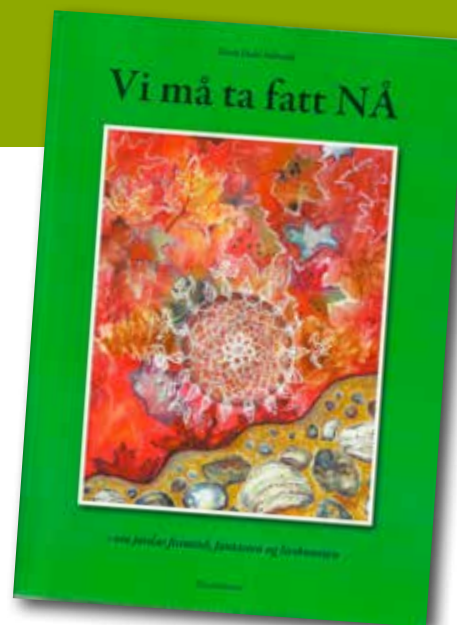
Et livslangt engasjement

Av Arne Øgaard

Berit Dahl Soltvedt startet sitt engasjement i arbeidet for fred, men utvidet det til miljø og fordelingsproblematikk. Hun ble tidlig aktiv i *Framtiden i våre hender* og har hele tiden vært opptatt av kvinnefrigjøring, det vil si frigjøring på kvinnes premisser. Målet må ikke være å bli som menn.

Berit har gjennomført en rekke konkrete tiltak i sitt lokalmiljø i Lier utenfor Drammen, men har samtidig hentet internasjonal inspirasjon. Hun har utgitt flere bøker, og den siste har tittelen *Vi må ta fatt NÅ*. Hun betegner formen som et eksperiment. Hun beskriver flere av sine prosjekter og ideer og har samlet sentrale tekster fra sin tidligere produksjon. For meg gir boka et levende bilde av hva et menneske kan få til, bare det vil nok. Boka kan gi inspirasjon til andre, og Berits håp er at den også kan gi ideer til hvordan vi kan bli bedre i stand til å dele kloden begrensede ressurser.

Berit er utdannet psykolog og har tanker ut fra sin praksis i helsevesenet. Hun er også en dyktig maler, og hennes fargerike og fantasifulle bilder bidrar i stor grad til å løfte denne boka.

Berit Dahl Soltvedt
Vi må ta fatt NÅ

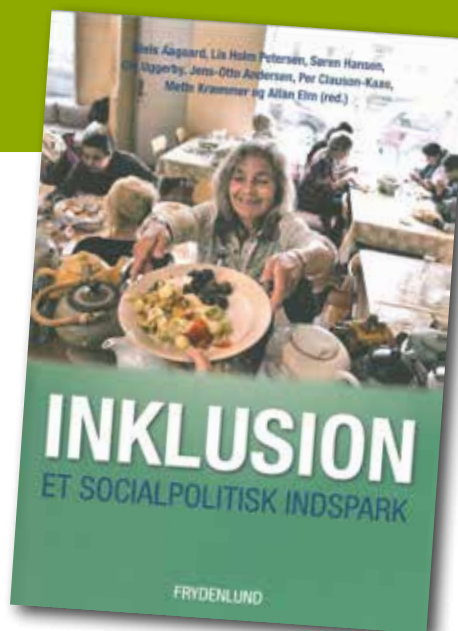
Boka kan bestilles fra Kjernehuset v/Soltvedt, Hegs-
brovn. 60, 3400 Lier

Hva er god inklusjon?

Av Arne Øgaard. Sammendrag av bokomtale fra Pengevirke Danmark

FNs handikapkonvensjon fra 2006 forplikter alle medlemsland til å skape like muligheter for alle uansett fysiske eller psykiske handikap. Dette kalles inklusjon, men hva er egentlig god inklusjon? En gruppe ildsjeler fra Løvefællesskapet Hertha på Nord Jylland ønsket å se om det fantes forskning som kunne besvare dette spørsmålet. Med støtte fra det danske Helsefonden og en rekke andre fond har dette arbeidet endt opp i boken *Inklusjon – et socialpolitisk indspark*. Bidragsyterne kommer fra sivilsamfunnet og offentlig og privat sektor. I først del beskrives 16 danske prosjekter, som på ulike måter arbeider med inklusjon av svake og utsatte grupper. Andre del består av 13 artikler hvor forskere, lokalpolitikere, praktikere og næringslivsfolk belyser aktuelle aspekter. I tredje del har redaksjonsgruppen laget en sammenfatning av sentrale trekk og problemer.

Per Bach, formann for Sociale Entreprenører i Danmark, konkluderer i sin anmeldelse med: „Kjøp den, les den og bruk den som utgangspunkt for selv å ta del i den viktige debatten om hvordan vi skaper et inkluderende samfunn, hvor det er plass til alle og hvor alle kan få lov til å gi sitt unike bidrag til fellesskapet.“

Søren Hanse, Lis Holm Petersen, Niels Aagaard, Ole
Uggerby, Jens-Otto Andersen, Per Clausen-Kaas og
Mette Kræmmer

Inklusjon – et socialpolitisk indspark

ISBN-13:9788771183399

Boken er utgitt på dansk

Otto Scharmer

Otto Scharmer er mest kjent for å ha utviklet Teori U. Teori U sier noe om hvilke endringer som er nødvendige for å skape en bedre fremtid – og hvordan de kan gjennomføres.

Av Professor Ove Jakobsen, Senter for økologisk økonomi og etikk, Handelshøgskolen i Bodø

Otto Scharmer hevder at klimautfordringene, fattigdommen og helseproblemene i verden ikke lar seg løse innenfor rammene av dagens økonomiske teori og praksis, en løsning krever grunnleggende endringer både på individ og systemnivå.

At dagens ledere søker løsninger med fortidens metoder og erfaringer representerer kjernen i de utfordringene vi står overfor. Gjennom utviklingen av Teori U mener Scharmer å ha funnet nøkkelen til en bedre fremtid. 'Presencing', kjernen i Teori U, gjør det mulig å bryte med etablerte handlingsmønstre. Presencing er satt sammen av ordene 'nærvær' og 'sansing' og beskriver en prosess som leder mot økt bevissthet på et dypere nivå. Ved å frigjøre beslutningstakerne fra tillærte forståelsesformer og innarbeidede løsninger får de tilgang til en nærmest ubegrenset kilde til kreativitet.

Teori U

Teori U beskriver hvordan vi beveger oss fra sansning i den aktuelle virkelighet (sinn) ned til presencing i mulighetenes område (hjerne) for så å bevege oss opp gjennom økende konkretisering til praktisk handling (vilje). Dersom vi lykkes med å utvikle et balansert samspill mellom et åpent sinn, et åpent hjerte og en åpen vilje, blir vi også i stand til å 'flytte' vår oppmerksomhet mot en ny posisjon slik at en annen måte tenke og handle på blir mulig. Scharmer beskriver Teori U gjennom følgende faser;

Biografi:

Otto Scharmer er født i Tyskland i 1961. Han har doktorgrad i økonomi og ledelse fra det private universitetet Witten/Herdecke i Nordrhein-Westfalen. Scharmer er i dag seniorforeleser ved Massachusetts Institute of Technology (MIT). Han er grunnlegger av Emerging Leaders for Innovation Across Sectors (ELIAS). Han var også med å etablere *The Presencing Institute* og *The Global Wellbeing and Gross National Happiness Lab*. Scharmer har publisert en rekke bøker og artikler og han har utviklet prisbelønte lederutviklingsprogrammer for blant andre Daimler, PricewaterhouseCoopers og Fujitsu.

1. Observasjon: I den første fasen handler det om å observere så fordomsfritt som mulig slik at en unngår at gammelt tankegods blokkerer for nye spørsmål og nye svar. Det å bli bevisst sine 'fordommer' er nødvendig for å frigjøre seg fra etablerte tankemønstre og åpne for kreativitet og nyttenkning. Evnen til å lytte til andre, og til seg selv, er viktige hjelpemidler i denne prosessen. I tillegg til fysisk sansning hevder Scharmer at intuisjon gjør det mulig å søke inntrykk fra nye kilder. Ki-men til endring ligger i variert observasjon mest mulig frigjort fra tidligere erfaringer og vurderinger.

2. Refleksjon: I den andre fasen handler det om å reflektere over inntrykkene slik at nye ideer og nye muligheter gis mulighet til å tre frem i bevisstheten. Det handler om å skape et rom der fremtiden kan materialisere seg mest mulig frigjort fra fortidens tvangstrøye. Gjennom presencing utvikles en dypere bevissthet, som er en forutsetning for de kreative øyeblikk der vi får en fornemmelse (intuisjon) av hvilken vei vi bør gå.

3. Konkretisering: I den tredje fasen blir de nye ideene konkretisert og praktisert. I denne prosessen er evnen til improvisasjon av stor betydning. Improvisasjon forutsetter blant annet mot til å sette tiltak som medfører en viss usikkerhet ut i livet. Usikkerheten reduseres ved at kursen korrigeres etter hvert som vi gjør nye erfaringer. Kunnskapen som genereres gjennom prosessen blir brukt til å justere de konkrete handlingene. Utviklingen kan ofte bli forsinket fordi det er vanskelig å gi slipp på trygge systemer og modeller som bygger på veldokumentert kunnskap.

Endringer

I følge Scharmer skyldes mange av de alvorligste krisene innenfor økonomi, samfunn og natur en dypt forankret dualisme i den vestlige kulturen. For å løse problemene er det nødvendig at vi endrer vår forståelse i retning av helheter og sammenheng i stedet for å fokusere på deler og oppsplitting. På det personlige plan må vi bevege oss bort fra 'jeg' til 'vi' bevissthet og på systemnivå må vi bevege oss bort fra en ego-sentrert til øko-sentrert økonomi. Det vil blant annet si at vi må utvikle relasjonene til andre, til hele systemet og til oss selv. For å få dette til må det etableres arenaer for «premarket cooperation». Konkret innebærer dette at vi må etablere relasjoner som skaper dynamisk balanse mellom;

- » Finansøkonomi og realøkonomi
- » Økonomisk vekst og økosystemer

„Bridging the gap between eco-system reality and ego-system awareness is the main challenge of leadership today“

Otto Scharmer

- » De som har og de som ikke har (fattigdom)
- » Institusjonalisert ledelse og mennesker (engasjement)
- » BNP (brutto nasjonalprodukt) og livskvalitet
- » Myndigheter og folket (demokrati)
- » Privat eierskap og det som tjener fellesskapet
- » Teknologi og samfunnets behov

Scharmer gir ingen enkel oppskrift på hvordan de nevnte endringene kan gjennomføres, men han mener at vi ved å åpne sinnet for et mangfold av perspektiver vil få hjelp til å se hvordan vi kan overskride vår tillærte virkelighetsforståelse. Det finnes i prinsippet to ulike krefter som bidrar til å skape den nødvendige kursendring. Eksterne utfordringer (the push factor) og individuell bevissthetsutvikling (the pull factor). Scharmer mener at tiden er moden for å sette i verk grunnleggende endringer fordi begge kreftene er tilstede i dag, de eksterne utfordringene er så alvorlige at de ikke kan bortforklars samtidig som det skjer en markant bevissthetsutvikling, inspirert av påvirkning fra blant annet østlig religion og filosofi.

Hindringer

De viktigste hindringene som står i veien for å skape grunnleggende endringer er i følge Scharmer;

1. Ignoranse: Er for opptatt med de daglige oppgaver til å bry seg med de store viktige utfordringene. Når vi møter en ny situasjon, benytter vi etablerte tankemønstre som skygger for det nye. Erfaringer blokkerer dermed for grunnleggende endring.

2. Kynisme: Skaper avstand mellom egne handlinger og årsakene til miljø- og samfunnsproblemer. Vi opplever utfordringene som så truende at vi beskytter oss mot dem ved å distansere oss fra dem, dermed blokkerer vi for engasjement og aktiv problemløsning.

3. Depresjon: Utfordringene oppleves som så overveldende at vi mister all energi til å gjøre noe. Frykten for å feile er så stor at vi ikke tør gi slipp på det gamle for å skape en ny fremtid.

Avslutning

I følge Scharmer ligger ikke fremtiden og venter på oss, den er et resultat av våre handlinger, den skapes kontinuerlig. Fremtiden er koblet til våre dypeste formål og ønsker, og den kan bare oppstå i den grad vi er villige og i stand til å gi slipp på ønsket om å ha full kontroll og evner å leve med usikkerheten som er forbundet med å bevege seg inn i ukjent farvann.

Scharmer mener økonomien har forandret seg i takt med utviklingen av menneskelig bevissthet og at vi i dag står foran et historisk vendepunkt der „the essence of the new economy is to transform economic thought from ego-system awareness to eco-system awareness“. En slik endring forutsetter at produksjon blir knyttet til forbrukernes behov, at forbrukerne utvikler empati for andre (forbrukere) og at den enkelte forbruker blir bevisst egne behov.

Litteratur:

- » Peter Senge, C. Otto Scharmer, Joseph Jaworski og Betty Sue Flowers (2004); *Presence – Human purpose and the field of the future*, New York, Crown Publishing Group
- » C. Otto Scharmer (2009); *Theory U – Leading from the Future as it Emerges*, San Francisco, Berrett-Koehler Publishers, Inc.
- » Otto Scharmer og Katrin Kaufer (2013); *Leading from the Emerging Future – From Ego-System to Eco-System Economies*, San Francisco, Berrett-Koehler Publishers, Inc.

„The blind spot today is that we take mainstream economic thought for granted, as if it were a natural law.“

Otto Scharmer

Planlegg – prioriter – gi bort

Av Arne Øgaard

Det å ha penger kan vekke frykt og egoisme slik at en helst beholder pengene selv. Verdenssituasjonen er slik at vi i de rike landene må få ned forbruket både ut fra miljø- og rettferdighetshensyn. Men hvis pengene våre slutter å sirkulere, vil det fort kunne bli nye økonomiske kriser. Det beste er derfor å gi bort mest mulig penger, det gjelder bare å finne ut

hvordan en kan gjøre det på en mest mulig fruktbar måte.

Det er mange som vil ha del i min overflod. Straks jeg ankommer Oslos hovedgate møtes jeg av unge romjenter som sier de er sultne. Litt lenger opp sitter de eldre romkonene og gubbene med sine kopper. Noen stille, noen med et „please“ og noen med et bilde av barn i fattigslige kår. Innimellom ligger norske uteliggere og narkomane med sine kopper og pappskilt hvor det kan stå at de helst vil slippe å stjele eller å prostituere seg. Oppstilt står diverse ‘statuer’ som håper at jeg vil legge noe i koppene deres. Oppover langs gaten spiller enkeltmusikere og små orkestre fra mange ulike land. Jeg skulle gjerne gitt noe til alle, men med så mange blir det så overveldende at jeg kanskje ikke gir til noen.

På min vei blir jeg også møtt av representanter fra Amnesty, Greenpeace og Leger uten grenser som alle vil fortelle meg om sitt viktige arbeid, men samtidig ønsker de at jeg skriver under på et medlemskap eller at jeg blir en fast giver. Jeg støtter arbeidet til alle disse organisasjonene, men synes det er ubekvemt å bli vervet på denne måten. Jeg sniker meg derfor helst utenom eller later som om jeg har det fryktelig travelt.

„Ved å være flere som går sammen i gavefond kan det være mulig å følge pengestrømmen litt mer bevisst.“

Verdens elendighet er stor, og ulike medier gir meg kontinuerlig mulighet til å gi dit nøden til en hver tid er størst. Jeg påminnes også om organisasjoner som driver langsiktig oppbyggende arbeid. En del organisasjoner har vist seg å bruke vel mye til administrasjon. Slike forhold må jeg selvsagt vite noe om. Jeg tenker at alt dette er viktig, men at det også må være viktig å støtte vårt eget kulturliv, spesielt hvis det kan bidra til å utvikle samfunnet i en mindre materialistisk retning.

Med så mange valgmuligheter trengs det bevisste prioriteringer. Skal jeg til byen kan jeg legge klar noen penger i lomma og bestemme meg for om jeg vil prioritere de gamle kvinnene, gatemusikantene eller andre. Jeg kan velge ut noen ideelle organisasjoner som jeg vil følge opp over tid, og selvfølgelig må jeg også kunne gi noe spontant til de som til en hver tid trenger det mest. Personlig er jeg opptatt av å finne små og oversiktlige prosjekter som ikke ‘alle andre’ støtter. Folkefinansiering (crowdfunding) via nettet gir mulighet til å gi direkte støtte til små kulturprosjekter.

Ved å være flere som går sammen i gavefond kan det være mulig å følge pengestrømmen litt mer bevisst. Cultura gavefond er et slikt fond hvor mange kan gå sammen og på den måten støtte en rekke mindre tiltak i Norge.

Mulighetene er mange, for ikke å si overveldende, og resultatet kan ofte bli at vi velger å avstå fra å gi. Jeg innledet med å si at pengene kan vekke frykt og egoisme. Dette må møtes av indre overvinnelse og bevisst planlegging. Et godt hjelpemiddel kan være å gjøre en avtale med banken om faste trekk hver måned, til formål vi vil støtte. Når givningen går av seg selv, går det som oftest smertefritt.

Viktig melding fra Cultura Bank

Ny nettbank og ny påloggingsløsning kommer fra 10. november 2014.
Da blir kodekort erstattet av engangskode på SMS.
Har du BankID kan den også benyttes.

Vi ber våre nettbankkunder gjøre følgende innen 7. november:

Personkunder: Sjekk at mobilnummeret ditt er lagt inn under *min profil*

Bedriftskunder: Send inn skjema *Signaturkort for nettbank*

Se også informasjon på www.cultura.no/nynettbank

ISSN 1399-7734/
Online: ISSN 1901-2020

Pengevirke 3/2014

Utgis av
Cultura Bank
www.cultura.no

Redaksjon
Arne Øgaard (redaktør)
arne.ogaard@steinerskolen.no

Jannike Østervold
jannikeo@cultura.no

Cultura Bank har et redaksjonelt samarbeid med Merkur Andelskasse i Danmark, som er medlem av Global Alliance for Banking on Values og drives etter prinsippene for social banking.

Layout
Martin Helbo, Pixels & paper
www.pixelpaper.dk

Øversettelse
Arne Øgaard

Opplag
4 200

Bladet utgis 4 ganger i året.
Neste gang desember 2014.

Frist
Bidrag til neste utgave kan sendes til
Pengevirke senest 20. oktober 2014.

Tema neste nummer
Nr. 4: Verdi, visjon og handling

Trykk
Scanprint A/S

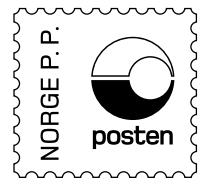
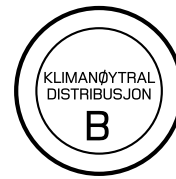
Forside
Kjærlighet til jorden
Foto: Spira Svendsen

Holdninger og synspunkter som kommer til uttrykk i de enkelte artikler og innlegg, er forfatterne selv ansvarlige for. De er dermed ikke nødvendigvis uttrykk for redaksjonens synspunkter.

Pengevirke er trykt på RePrint papir, fremstilt av 50% resirkulerte fibre og 50% cellulosefibre. Papiret er Svane- og FSC merket.

RETURADRESSE
Cultura Bank
Postboks 6800 St. Olavs plass
NO-0130 Oslo

Spar penger og hjelp kvinner på Sri Lanka

Med en støttekonto for "De glemte kvinner på Sri Lanka" kan du spare penger og samtidig støtte Norges Kvinne- og familieforbunds hjelpearbeid for kvinner som bor på mentalinstitusjon på Sri Lanka.

Ved hjelp av støttekontoen har kvinnene fått en bedre hverdag, og mange har fått komme tilbake til sine familier og til sine landsbyer.

Som innskyter i Cultura Bank er du også med på å finansiere prosjekter som bidrar til renere miljø, større fellesskap og et mer omsorgsfullt samfunn.

På www.cultura.no/srilanka kan du lese historien om "De glemte kvinner på Sri Lanka", åpne konto og få vite mer om hvordan kontoen fungerer. Du kan også ringe oss på telefon 22 99 51 99.

